

OPINIO JURIS

Globaali vastuu: Käsite ja indikaattorit Suomen kestävän kehityksen edistämiseksi

Valtioneuvoston kanslian tilaama selvitys Suomen verrokkimaissa käytössä olevista ja kansainvälisissä järjestöissä kehitetyistä globaalin vastuun indikaattoreista

22.4.2021

Selvitystyön laatinut asiantuntijaryhmä:

KTT Hanna Silvola, Hanken

KTT Mika Kuisma

FM Hanna Liappis

OTT, DES Merja Pentikäinen

Sisällys

<i>Tiivistelmä</i>	3
<i>Keskeiset käsitteet</i>	4
<i>1. Johdanto</i>	5
<i>2. Aineisto ja menetelmät</i>	7
<i>3. Globaalin vastuun käsite</i>	9
3.1. Globaalin vastuun käsitteen käyttö ja sisältö	9
3.2. Globaalin vastuun toimijat ja tasot	17
3.3. Ulkoisvaikutukset, jalanjälki ja kädenjälki	18
3.4. Kokoavia huomioita	19
<i>4. Globaalin vastuun indikaattorit</i>	20
4.1. Globaalin vastuun indikaattorit Suomessa	20
4.2. Näkökulmia globaalin vastuun indikaattoreista verrokkimaissa	21
4.3. Globaalin vastuun indikaattorit kansainvälisissä järjestöissä ja tutkimuslaitoksissa	24
<i>5. Johtopäätökset</i>	26
5.1. Ehdotus globaalin vastuun määritelmäksi	26
5.2. Päätelmiä globaalin vastuun teemoista ja indikaattoreista	29
5.3. Suosituksia globaalin vastuun sisällön ja mittaamisen jatkotoimiksi	31
<i>Lähteet</i>	33
<i>LIITTEET</i>	37

Tiivistelmä

Tämä raportti sisältää valtioneuvoston kanslian (VNK) tilaaman selvityksen Suomen verrokkimaissa käytössä olevista ja kansainvälisissä järjestöissä kehitetyistä globaalien vastuun indikaattoreista. Selvityksen tavoitteiksi oli määritelty 1) globaalien vastuun käsitteen selkeyttäminen, 2) globaalien vastuun indikaattoreiden kartoittaminen Suomen verrokkimaissa ja 3) koosteen laatiminen olemassa olevista globaalia vastuuta kuvaavista indikaattoreista. Selvitys on toteutettu tutkimalla aiheesta olemassa olevaa kirjallisuutta, analysoimalla eri toimijoiden ja sidosryhmien julkisesti saatavilla olevia dokumentteja sekä keräämällä syventävää tietoa haastattelemalla asiantuntijoita. Globaalien vastuun verrokkimaiden vertailuun valittiin mukaan Ruotsi, Norja, Viro, Saksa, Alankomaat, Kanada ja Uusi-Seelanti.

Globaalien vastuun käsitettä on käytetty eri yhteyksissä ja eri toimijoiden toimesta niin kansallisesti Suomessa kuin kansainvälisestikin. Käsitteen käyttö ei ole systemaattista eikä täsmennyttävää, eikä käsitteelle ole toistaiseksi yleisesti hyväksyttyä tai laajasti käytettyä määritelmää. Selvityksen perusteella asiantuntijaryhmä ehdottaa seuraavaa globaalien vastuun määritelmää:

Globaalissa vastuussa estetään ja minimoidaan negatiivisia ulkoisvaikutuksia ja maksimoidaan positiivisia ulkoisvaikutuksia kestävän kehityksen edistämiseksi. Globaali vastuu kattaa ihmisiin, ympäristöön, talouteen ja hyvään hallintoon sekä rauhaan ja turvallisuuteen liittyvät ulottuvuudet. Keskeisiä toimijoita ovat valtiot, yritykset ja yksilöt, jotka kantavat vastuuta eri tavoin. Tärkeimmät toimijat ovat valtiot, jotka sääntelevät myös yritysten ja yksilöiden toimintaympäristöä.

Asiantuntijaryhmä ehdottaa, että Suomen kansallisessa kestävän kehityksen seurantarjestelmässä luovuttaisiin tulevaisuudessa nykyisestä korirakenteesta. Samalla järjestelmää kehitettäisiin huomioimaan globaalien vastuun neljä ulottuvuutta: **1) Inhimillinen ulottuvuus, 2) Ympäristö, 3) Talous ja hyvä hallinto sekä 4) Rauha ja turvallisuus.**

Asiantuntijaryhmä ehdottaa, että täsmennetään kaikkien globaaliin vastuuseen vaikuttavien eri toimijoiden rooleja, vaikutusvaltaa ja vastuita. Erityistä huomiota kiinnitetään valtion vastuuseen ja rooliin. Lisäksi täsmennetään erityisesti yritysten sekä rahoitus- ja sijoitusorganisaatioiden roolia. Globaali vastuu -käsitettä ehdotetaan sateenvarjotermiksi, jonka alle täsmennetään erityisesti kestävää kehitystä koskevia elementtejä ja eri toimijoiden roolit ja vastuut. Lisäksi ehdotetaan, että kehitetään globaalien vastuun vaikuttavuuden (*impact*) arviointia konkretisoimalla jalanjälki-kädenjälki-jaottelua sekä negatiivisia ja positiivisia ulkoisvaikutuksia.

Jatkotoimenpiteinä asiantuntijaryhmä ehdottaa, että **Suomessa käynnistetään johdonmukainen prosessi globaalien vastuun mittaamisen ja seurannan kehittämiseksi.** Kehittäminen olisi tärkeä aloittaa tavoitteiden asettamisesta, minkä jälkeen tavoitteille täsmennetään mittarit.

Selvityksen perusteella voidaan myös todeta, että **Suomessa on tarpeen kehittää kansallista kestävän kehityksen tiedon hallintaa ja parantaa resursointia.** Esimerkiksi OECD:llä on runsaasti Suomea koskevaa dataa, jota voisi tehokkaammin hyödyntää kansallisessa kestävän kehityksen seurannassa. Kestävän kehityksen seurannassa yleistyvät myös kansalliset online-alustat, jolloin tiedot päivittyvät reaaliaikaisemmin. **Suomessakin olisi hyvä selvittää päivitettävän online-alustan toteuttamista.**

Keskeiset käsitteet

Seuraavaan on listattu käsillä olevassa selvityksessä käytettyjä keskeisiä käsitteitä. Määritelmässä on huomioitu muun muassa YK:n, valtioneuvoston kanslian, ulkoministeriön, YK-liiton ja Sitran käsitteille antamia määritelmiä. Käsitteitä on myös täsmennetty huomioimaan tässä raportissa käsitelty globaalin vastuun teema.

Agenda 2030

YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma, Agenda 2030, hyväksyttiin valtioiden ylimmän johdon tasolla YK:n kestävän kehityksen huippukokouksessa New Yorkissa syyskuussa 2015. Agenda 2030 rakentuu vuoteen 2015 päättyneille vuosituhtausavoitteille sekä ns. Rio-prosessin pohjalle rakentuvalle kestävän kehityksen politiikalle. Agenda 2030:n aikajänne on 2016-2030. Agenda 2030 on valtioita poliittisesti sitova asiakirja, joka edellyttää toimeenpanotoimia ensisijaisesti valtioilta.

Indikaattori

Indikaattori on yleensä tilastollinen luku, jonka avulla voidaan tiivistää moninaista tietoa helpommin hallittavaan ja ymmärrettävään muotoon. Indikaattori kertoo tilastollisen luvun avulla tietoa jostakin laajemmasta ja monimutkaisesta kokonaisuudesta yksinkertaisemmassa muodossa. Tässä selvityksessä globaalin vastuun indikaattorilla tarkoitetaan tilastollista lukua, joka kertoo toimijan, tässä tapauksessa Suomen, suoriutumisesta kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa. Täsmällisemmin globaalin vastuun indikaattori kuvaa Suomen toiminnan ulkoisvaikutuksia kansainvälisellä tasolla, eli Suomen toiminnan vaikutuksia Suomen rajojen ulkopuolella.

Jalanjälki

Jalanjäljellä tarkoitetaan ihmisen toiminnan aiheuttamia päästöjä ja muita haitallisia vaikutuksia. Jalanjälkiä voidaan määrittää valtiolle, yritykselle, organisaatiolle, toiminnalle tai tuotteelle, myös yksilölle. Kestävän kehityksen näkökulmasta kyse on aina *haitasta*. Ekologinen jalanjälki ja hiilijalanjälki ovat kestävän kehityksen yhteydessä eniten käytettyjä jalanjälkikäsitteitä.

Kädenjälki

Kädenjäljellä tarkoitetaan ihmisen toiminnan aiheuttamia positiivisia vaikutuksia. Kädenjälki kuvaa valtion, yrityksen, tuotteen, prosessin tai palvelun aikaansaamia *hyötyjä* yhteiskunnassa kestävän kehityksen näkökulmasta. Esimerkiksi kestävän kehityksen ekologisen ulottuvuuden *hiilikädenjälki* kuvaa kohteena olevaan toimijaan tai toimintaan liittyvää päästövähennyksen toteumaa ja potentiaalia.

Resilienssi

Resilienssi on ihmisten ja yhteisöjen kyky toimia muuttuvissa olosuhteissa, kohdata häiriöitä sekä kriisejä ja palautua niistä tai luonnon kyky palauttaa ekosysteemien tasapaino. Resilienssiin liitettyjä määreitä ovat joustavuus, kimmoisuus ja palautumiskyky.

SDGs = YK:n kestävän kehityksen tavoitteet

Kestävän kehityksen tavoitteet (*Sustainable Development Goals, SDGs*) ovat osa Agenda 2030:tä ja ne tulivat voimaan vuoden 2016 alussa. Kestävän kehityksen tavoitteet sisältävät 17 laajaa ja kunnianhimoista tavoitetta ja 169 niihin liittyvää alatavoitetta. Tavoitteet linkittyvät toisiinsa, eikä yhtäkään tavoitetta voi tavoitella toisen kustannuksella. Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen kuuluu valtioille, mutta siihen tarvitaan muidenkin toimijoiden, kuten yritysten ja yksilöiden toimia.

Ulkoisvaikutukset (externalities, spillovers)

Ulkoisvaikutuksilla tarkoitetaan yleisesti sitä, että toiminnalla on vaikutuksia myös muihin kuin niihin, jotka ovat päätökseen tai toimintaan osallistuneet. Tyypillinen esimerkki ulkoisvaikutuksista on valtion tuottamat, ilmastonmuutosta kiihdyttävät kasvihuonekaasupäästöt, jotka esimerkiksi nostavat meriveden pintaa ja upottavat rannikkoalueita toisaalla. Ulkoisvaikutukset voivat olla sekä negatiivisia (vrt. jalanjälki) että positiivisia (vrt. kädenjälki).

Vapaaehtoinen maaraportti (Voluntary National Review)

Vapaaehtoiset maaraportit (VNR) käsittelevät kestävän kehityksen toimeenpanoa eri maissa. Raportit ovat olennainen osa kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisen seuranta: niitä esitellään YK:n korkean tason poliittisen foorumin (*High-Level Political Forum*) seurantakokouksissa, joissa seurataan kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumista. Tässä selvityksessä Maaraportilla tarkoitetaan yleisesti myös eri maiden julkaisemia raportteja, nettisivuja ja muita kirjallisia dokumentteja globaalin vastuun ja kestävän kehityksen teemoista.

1. Johdanto

Suomen valtio on sitoutunut Yhdistyneiden kansakuntien (YK) *kestävän kehityksen tavoitteiden (Sustainable Development Goals, SDGs)* saavuttamiseen. Kestävän kehityksen tavoitteet ovat osa *Agenda 2030:tä* eli YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelmaa, joka hyväksyttiin valtioiden ylimmän johdon tasolla YK:n kestävän kehityksen huippukokouksessa New Yorkissa vuonna 2015. Toimintaohjelma on suunniteltu vuosille 2016-2030. Agenda 2030:n kestävän kehityksen tavoitteet sisältävät 17 laajaa ja kunnianhimoista tavoitetta ja se on valtiota, myös Suomea, poliittisesti sitova asiakirja. Suomessa kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista seuraa valtioneuvoston kanslia (VNK) eli tämän selvityksen tilaaja.

Suomessa kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista ohjaa sekä Agenda 2030 että myös *”Suomi, jonka haluamme 2050”*-yhteiskuntasitoutumus. Se on valtioneuvoston kanslian koordinoima ja kestävän kehityksen toimikunnan vuonna 2013 laatima pidemmän aikavälin strategia, johon on kirjattu tavoitteet kestävän kehityksen edistämiseksi. Julkishallinto sitoutuu siinä yhdessä muiden yhteiskunnan toimijoiden kanssa edistämään kestävä kehitystä työssään ja toiminnassaan.

Globaalilla tasolla Agenda 2030:n edistymisen seuranta perustuu YK:n tilastotoimikunnassa sovittuihin noin 240 YK-indikaattoriin. Niiden pohjalta YK:n pääsihteeri laatii vuosittaisen edistymisraportin (*The Sustainable Development Goals Report*), joka esittelee YK:n jäsenmaille kestävän kehityksen korkean tason foorumissa (HLPF) New Yorkissa. YK-indikaattoreiden tarkoituksena on ensisijaisesti globaalin ja alueellisen kokonaiskuvan tuottaminen. Lisäksi Eurostat¹ julkaisee vuosittain *”Sustainable development in the European Union”*-raportin, jossa tarkastellaan Agenda 2030:n toimeenpanon edistymistä SDG-kohtaisesti noin 100 indikaattorin valossa Euroopan unionissa (EU). Tarkastelutaso on pääosin EU-taso, mutta joissain asioissa raportissa esitellään myös maakohtaista tietoa.

Kansallisella tasolla Tilastokeskus koordinoi Suomea koskevien tietojen keräämistä YK-indikaattoreihin. Nämä indikaattorit löytyvät Tilastokeskuksen verkkosivuilta. Monet maat hyödyntävät YK-indikaattoreita kansallisessa seurannassa. Esimerkiksi *Suomen kansallisista kestävän kehityksen indikaattoreista noin kolmasosa on samoja kuin YK-indikaattorit*.

”Kestävän kehityksen tila” on Suomen kansallinen kestävän kehityksen seurantajärjestelmä. Se rakentuu noin 40 indikaattorille, jotka on ryhmitelty kymmeneen seurantakoriin. Ne käsittelevät kestävän kehityksen muutoksen kannalta keskeisiä aihepiirejä, jotka ovat Luonnon ja ympäristön tila, Resurssiviisas talous ja hiilineutraali yhteiskunta, Kulutus ja julkiset hankinnat, Asuminen ja yhdyskunnat, Terveystietä, Yhteiskunnallinen eriarvoisuus, Syrjäytyminen ja yhteiskunnallinen osallisuus, Työelämä, laatu ja muutos, Koulutus ja osaamisen kehittäminen sekä Globaali vastuu ja johdonmukaisuus. Kansallinen seuranta toteutetaan vuosittain ja operatiivisesti tehtävää hoitaa VNK:n koordinoima kestävän kehityksen seurantaverkosto, joka koostuu lukuisista toimijoista eri ministeriöistä järjestöihin.

Käsillä oleva raportti sisältää VNK:n tilaaman selvityksen Suomen verrokkimaissa käytössä olevista ja kansainvälisissä järjestöissä kehitetyistä globaalin vastuun indikaattoreista. Käytännössä selvitystyö on koskenut Suomen kansalliseen kestävän kehityksen seurantajärjestelmän kuuluvaa globaalin vastuun ulottuvuutta. Selvityksen tavoitteena oli globaalin vastuun käsitteen selkeyttäminen, globaalin vastuun indikaattoreiden kartoittaminen Suomen verrokkimaissa ja koosteen laatiminen olemassa olevista globaalia vastuuta kuvaavista indikaattoreista. Selvitys toteutettiin empiirisenä tutkimuksena tammi-maaliskuussa 2021.

Selvityksen lukijan on hyvä lähestyä potentiaalisia globaalin vastuun indikaattoreita ja ehdotuksia toteutettavuuden näkökulmasta ja näin ollen ne voidaan jakaa kolmeen kategoriaan.

¹ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi>

Ensimmäiseen kategoriaan kuuluvat indikaattorit, joista on saatavilla dataa kohtuullisella vaivalla. Tällainen indikaattori on esimerkiksi yritysten määrä, jotka ovat sitoutuneet tieteeseen perustuviin tavoitteisiin (*Science Based Targets*), joilla ne pyrkivät vähentämään hiilidioksidipäästöjä saavuttaakseen Pariisin ilmastopöytäkirjan tavoitteet. Selvityksen liitteenä olevat maavertailun tulokset osoittavat, että verrokkimaista löytyy suuri määrä tällaisia olemassa olevia indikaattoreita, jotka ovat lähes sellaisenaan toteutettavia ja joihin löytyy valmiita dataa esimerkiksi Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD:sta.

Toiseen kategoriaan kuuluvat indikaattorit, joita voidaan teoriassa mitata, mutta se ei ole tällä hetkellä Suomessa toteutettavissa. Näiden indikaattoreiden ongelmina ovat yleisimmin datan saatavuus, kustannukset ja aineistonkeruun organisointi, jotka ovat kuitenkin ratkaistavissa riittävällä resursoinnilla. Esimerkkinä tällaisesta indikaattorista on kulutuksen päästöt (*consumption-based emissions per person*), joita seurataan jo esimerkiksi Ruotsissa.

Kolmantena kategoriana ovat ideaaliset indikaattorit, joita parhaillaan kehitetään kansainvälisissä järjestöissä ja tutkimuslaitoksissa. Näille tulevaisuuden indikaattoreille on selkeä tarve, mutta niiden mittaaminen ei ole vielä mahdollista esimerkiksi teknologisista syistä. Esimerkki tällaisesta ideaalisesta indikaattorista ovat vesi- ja ilmajänteet, jotka liikkuvat luonnossa vapaasti vieden ongelman lähtömaasta muihin maihin. Tällaisesta indikaattorikehityksestä on kuitenkin hyvä olla tietoinen, jotta nämä ilmiöt voidaan jo tunnistaa ja huomioida ne, vaikka varsinaisten seurausten mittaaminen ei olekaan vielä mahdollista.

YK:n asiantuntijaryhmä Inter-agency and Expert Group on SDG Indicators (IAEG-SDG)² on luokitellut kestävän kehityksen indikaattoreiden toteutettavuuden kolmeen tasoon (*Tier*):³

- Tier I: Indikaattori on käsitteellisesti selkeä, sillä on kansainvälisesti vakiintunut menetelmä ja maat tuottavat tietoja säännöllisesti.
- Tier II: Indikaattori on käsitteellisesti selkeä, sillä on kansainvälisesti vakiintunut menetelmä ja standardeja, mutta maat eivät tuota tietoja säännöllisesti.
- Tier III: Indikaattorille ei ole vielä saatavana kansainvälisesti vakiintunutta menetelmää tai standardeja, mutta menetelmiä kehitetään (tai tullaan kehittämään) tai testataan.

IAEG-SDG nosti indikaattoreiden Tier-luokituksia marraskuussa 2020. Muutosten jälkeen menetelmällisesti määrittelemättömiä eli Tier III -indikaattoreita ei enää ole, vaan kaikkien SDG-indikaattoreiden pitäisi olla tuotettavissa.

Seuraavassa luvussa esitellään tarkemmin selvityksessä käytetty aineisto ja sen keräämiseen käytetyt menetelmät. Luvussa kolme käsitellään globaalin vastuun käsitettä ja sen erilaisia tulkinnallisia painopisteitä. Luvussa neljä esitellään Suomessa tällä hetkellä käytettävät globaalin vastuun indikaattorit sekä kansainvälisissä verrokkimaissa ja kansainvälisissä järjestöissä kehitettyjä globaalin vastuun indikaattoreita. Luvussa viisi esitellään johtopäätökset ja suositukset globaalin vastuun käsitteen selkeyttämiseksi sekä kattavamman indikaattorikokoelman rakentamiseksi.

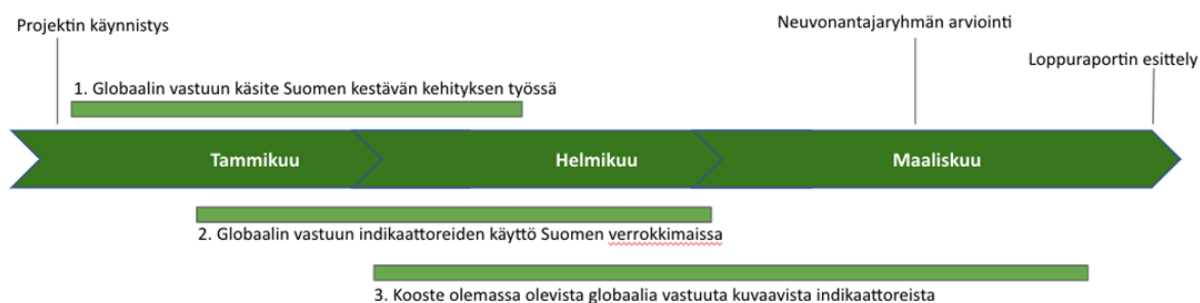
² <https://unstats.un.org/sdgs/iaeg-sdgs/> (vierailtu 16.4.2021).

³ *Tier Classification for Global SDG Indicators*, <https://unstats.un.org/sdgs/iaeg-sdgs/tier-classification/#:~:text=Tier%20%3A%20Indicator%20is%20conceptually,not%20regularly%20produced%20by%20countries> (vierailtu 16.4.2021).

2. Aineisto ja menetelmät

Selvityksen tutkimukselliset tavoitteet ovat 1) globaalin vastuun käsitteen selkeyttäminen, 2) globaalin vastuun indikaattoreiden kartoittaminen Suomen verrokkimaissa ja 3) koosteen laatiminen olemassa olevista globaalia vastuuta kuvaavista indikaattoreista.

Selvitystyön toteutti asiantuntijaryhmä, johon kuuluivat laskentatoimen apulaisprofessori (Hanken), KTT **Hanna Silvola** (myös hankkeen vastuullinen johtaja), yritys vastuun ja johtamisen asiantuntija, KTT **Mika Kuisma**, ympäristö vastuun asiantuntija, FM **Hanna Liappis** sekä kansainvälisen oikeuden, ihmisoikeuksien ja yritys vastuun asiantuntija, OTT, DES **Merja Pentikäinen** (lisää asiantuntijoista on kerrottu liitteessä 1). Selvitys toteutettiin alla kuvatus aikataulun mukaisesti empiirisenä tutkimuksena tammi-maaliskuussa 2021:

Kuvio 1. Selvityksen eteneminen ja aikataulu.

Selvitys on toteutettu 1) tutkimalla aiheesta olemassa olevaa kirjallisuutta, 2) analysoimalla eri toimijoiden (ml. kansainväliset järjestöt) ja sidosryhmien julkisesti saatavilla olevia dokumentteja sekä 3) keräämällä syventävää tietoa haastatteleamalla asiantuntijoita. Julkisesti saatavilla olevat dokumentit kattavat maaraportteja, kansallisten ja kansainvälisten järjestöjen ja asiantuntijaorganisaatioiden dokumentteja ja nettisivujen materiaaleja. Globaalia vastuuta koskevaan verrokkimaavertailuun valittiin mukaan kestävän kehityksen edelläkävijöitä ja Suomen naapurimaita. Otoksessa ovat Ruotsi, Norja, Viro, Saksa, Alankomaat, Kanada ja Uusi-Seelanti. Vertailussa tutustuttiin näiden maiden julkaisemiin, globaalia vastuuta ja kestävää kehitystä koskeviin raportteihin, nettisivuihin ja muihin kirjallisiin dokumentteihin.

Teemahaastattelut toteutettiin helmikuussa 2021 haastatteleamalla etukäteen identifioituja globaalin vastuun asiantuntijoita sekä Suomesta että kansainvälisistä organisaatioista. Selvitystä varten haastateltiin yhteensä kymmentä asiantuntijaa yhdeksästä eri organisaatiosta. Haastattelut toteutettiin etäyhteydellä ja ne tallennettiin. Yhden haastattelun keskimääräinen kesto aika oli yksi tunti. Haastatteluiden tarkoituksena oli selvittää näkemyksiä globaalin vastuun käsitteestä ja indikaattoreista niiltä osin kun tietoa ei ollut julkisesti saatavilla. Haastatteluissa keskityttiin erityisesti käynnissä oleviin globaalia vastuuta kuvaavien indikaattoreiden kehityshankkeisiin ja niihin liittyviin haasteisiin. Tutkimukseen haastateltiin seuraavat asiantuntijat:

Bromfeldt Fredrik, Metsäteollisuus ry*
Cichocka Beata, Center for Global Development
Hoffrén Jukka, Tilastokeskus*
Kanner Jussi, Demo Finland ry*
Lafortune Guillaume, UN Sustainable Development Network
Lappalainen Rilli, Suomalaiset kehitysjärjestöt - Fingo*
Mayer Christine, Eurostat
Pirkkala Sami, valtioneuvoston kanslia*
Robinson Lee, Center for Global Development
Teivainen Teivo, maailmanpolitiikan professori, Helsingin yliopisto

Tähdellä merkityillä (*) haastateltavilla on yhteys tutkimuksen tilaajaan, koska he ovat joko entisiä tai nykyisiä **kestävän kehityksen seurantaverkoston**⁴ jäseniä. Heidän haastattelemisensa tutkimuksen alkuvaiheessa oli tärkeää, jotta globaalin vastuun indikaattoreiden nykytila ja haasteet kävivät selviksi. Heidät valittiin tutkimuksen haastateltaviksi sillä perusteella, että he edustavat erilaisia sidosryhmiä.

Asiantuntijaryhmän työtä seurasi ryhmän ja VNK:n yhdessä asettama **ohjausryhmä**, johon kuuluivat seuraavat asiantuntijat:

Pirkkala Sami, valtioneuvoston kanslia (pj.)

Långström Mikael, ulkoministeriö

Koivurova Timo, tutkimusprofessori, Arktinen keskus, Lapin yliopisto

Toivakka Lenita, pääsihteeri, Global Compact Network Finland

Toppinen Anne, professori, Helsingin yliopisto

Asiantuntijaryhmä esitteli selvityksen etenemistä ohjausryhmälle kaksi kertaa selvitystyön aikana. Ohjausryhmä antoi selvitystyön etenemisestä palautetta ja nosti esiin huomioitavia näkökulmia sekä kehitysideoita. Asiantuntijaryhmä esitteli selvitystyötä kaksi kertaa myös kestävän kehityksen seurantaverkostolle ja huomioi verkostolta saatua palautetta. Lisäksi asiantuntijaryhmä kokoontui säännöllisesti tilaajan edustajan Sami Pirkkalan kanssa käsittelemään selvitykseen liittyviä kysymyksiä ja siihen saatua palautetta. Koronatilanteen takia kaikki palaverit järjestettiin etänä. Asiantuntijaryhmä myös konsultoi muita alan asiantuntijoita ja hyödynsi omia verkostojaan tarkastaessaan raporttiin liittyviä yksityiskohtia ja valmistellessaan suosituksia.

⁴ Seurantaverkosto on valtioneuvoston kanslian koolle kutsuma Agenda 2030:n toimeenpanon kansallista seurantaan tukeva asiantuntijaryhmä. Ks. <https://vnk.fi/hanke?tunnus=VNK003:00/2016> (vierailtu 31.3.2021).

3. Globaalin vastuun käsite

Tässä osiossa käsitellään VNK:n tarjouspyynnössä pyydettyä selvitystä globaalin vastuun käsitteen käytöstä ja sisällöstä erityisesti kestävästä kehityksestä ja Agenda 2030:n toimeenpanon yhteydessä sekä (liiketoiminnan arvoketjujen synnyttämiä) positiivisia ja negatiivisia vaikutuksia (kädenjäljet ja jalanjäljet). Analyysin pohjalta laaditaan tilaajan pyytämä ehdotus siitä, miten globaali vastuu tulisi määritellä kestävästä kehityksestä työssä Suomessa ympäristöllisen, sosiaalisen ja taloudellisen vastuun osalta. Määritelmäehdotusta taustoitetaan tässä osiossa ja konkreettinen ehdotus globaalin vastuun määritelmäksi tehdään johtopäätösosiossa 5.1.

3.1. Globaalin vastuun käsitteen käyttö ja sisältö

Tähän osioon on koottu huomioita globaalin vastuun käsitteen käytöstä ja käsitteelle annetuista sisällöistä Suomessa ja kansainvälisesti. Hakuja tehtiin internetissä hakusanoilla globaali vastuu, globaalivastuu, globaalin vastuun käsite ja *global responsibility* sekä näiden sanojen kantasanoilla. Kun tässä raportissa käsitellään yleisesti tätä käsitettä, siitä käytetään muotoa ”globaali vastuu”.

3.1.1. Käsitteen käyttö ja sisältö Suomessa

Viittauksia globaaliin vastuuseen löytyy ainakin seuraavien suomalaisten toimijoiden tuottamista dokumenteista: valtioneuvosto (valtioneuvoston kanslia), kehityspoliittinen toimikunta (KPT), opetus- ja kulttuuriministeriö, Sitra ja Fingo ry. Globaalin vastuun käsite näkyy monien koulutussektorin toimijoiden huomioissa. Business Finland ei käytä näkyvästi globaalin vastuun käsitettä, mutta käsittelee toiminnassaan monia teemaan liittyviä kysymyksiä.

Valtioneuvosto

Valtioneuvoston selonteossa kestävästä kehityksestä globaalista toimintaohjelmasta vuodelta 2017 todetaan, että globaali vastuu ja politiikkajohdonmukaisuus ovat tärkeitä periaatteita, sillä Suomen toiminnan vaikutukset ulottuvat myös maan rajojen ulkopuolelle. Eri politiikkalohkoilla (esim. verotus, rahoitus, kauppa, muuttoliike, maatalous) tehtävät päätökset vaikuttavat merkittävästi kestävästä kehityksestä tavoitteiden toteutumiseen Suomessa ja globaalisti. Maailman haasteet ovat myös Suomen haasteita ja Suomen tulee olla mukana niiden ratkaisemisessa. Tämä tapahtuu muun muassa osallistumalla aktiivisesti kansainvälisiin neuvotteluihin, tarjoamalla kestäviä ja puhtaita ratkaisuja maailmanlaajuisesti sekä varmistamalla osaltamme kestävät ja sosiaalisesti oikeudenmukaiset toimintatavat globaaleissa arvoketjuissa. Keskeisinä toimijoina mainitaan Suomen valtio, suomalaiset yritykset ja järjestöt.⁵

Vuoden 2017 toimintaohjelmassa viitattuja elementtejä toistetaan valtioneuvoston kanslian nettisivuilla. Sivuilla todetaan, että Suomella on mahdollisuus ottaa edelläkävijän rooli yhteisten ongelmien ratkaisemisessa. Globaalin vastuun kantaminen edellyttää oikeudenmukaisuutta: Suomen on varmistettava toiminnallaan myös muiden mahdollisuudet kestävästä kehityksestä ja sitä kautta turvallisuuteen ja rauhaan.⁶ Globaali vastuu ja politiikkajohdonmukaisuus ovat keskeisiä periaatteita kestävästä kehityksestä toimeenpanossa. Agenda 2030:n kantava teema on, että kukaan ei saa jäädä kehityksestä jälkeen.⁷

⁵ Valtioneuvosto (2017), s. 32.

⁶ Valtioneuvoston kanslian kestavakehitys.fi-sivusto, ”Kestävästä kehityksestä periaatteet”, <https://kestavakehitys.fi/kestava-kehitys/periaatteet> (vierailtu 9.2.2021).

⁷ Valtioneuvoston kanslian kestavakehitys.fi-sivusto, ”Globaali vastuu ja johdonmukaisuus”, <https://kestavakehitys.fi/seuranta/globaali-vastuu-ja-johdonmukaisuus> (vierailtu 10.2.2021).

Valtioneuvoston raportissa vuodelta 2020 kestävän kehityksen Agenda 2030:n täytäntöönpanosta Suomessa (ns. VNR-raportti)⁸ globaalin vastuun käsitettä käytetään systemaattisesti, ja siitä sekä ”globaali vastuu”- että varsinkin ”globaalivastuu”-muotoa. VNR-raportin englanninkielisessä versiossa ”*global responsibility*” mainitaan jopa useammin kuin vastaava termi suomenkielisessä raportissa. Globaalin vastuun (*global responsibility*) käsitettä ei määritellä, mutta se liitetään kiinteästi YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttamiseen. Raportin alussa olevassa ”Suomen tilanne Agenda 2030:n toimeenpanossa”-osiossa on oma ”Globaali vastuu ja johdonmukaisuus”-kappale:

”Suomi on monenkeskisen yhteistyön ja kansainvälisen sääntöpohjaisen järjestelmän vankka tukija. Suomi on sitoutunut köyhimpien ja haavoittuvimmassa asemassa olevien ihmisten ja vähiten kehittyneissä maissa elävien elämän parantamiseen. Suomi edistää rauhaa ja vakautta sekä pyrkii ehkäisemään konflikteja muun muassa kehitysyhteistyön, humanitaarisen avun, rauhanvälityksen ja diplomatian keinoin. Suomi osallistuu kriisinhallintaoperaatioihin aktiivisesti väkilukuunsa nähden. Kehitysyhteistyön rahoitustaso putosi 2016 ja on jäänyt merkittävästi alle YK:n tavoitteen. Samalla myös ilmastorahoitus kehittyville maille on vähentynyt. Suomalaisten kulutuksen globaaleja vaikutuksia tunnetaan huonosti.”⁹

Raportissa myös todetaan, että kestävään kehitykseen liittyvä globaali vastuu ja kehityspoliittisen vaikuttavuuden vahvistaminen kuuluvat **kehityspoliittisen toimikunnan** päätehtäviin. Globaali vastuu määritellään kestävän kehityksen politiikkaperiaatteeksi.

Raportissa käsiteltyjen kestävän kehityksen tavoitteiden 1-16 kohdalla globaalia vastuuta käsitellään erillisten ”Globaalivastuun toteuttaminen”-otsikoiden alla. SDG17:n kohdalla ei ole samanlaista omaa osiota, mutta kyseissä tekstissäkin käsitellään globaaliin vastuuseen liittyviä teemoja. Kaikkien 17 tavoitteen teksteissä esiin nostettuja kysymyksiä on tiivistetty alla olevaan infolaatikkoon (laajempi tiivistys on tämän raportin liitteenä, ks. liite 2).

⁸ Valtioneuvosto (2020b).

⁹ Valtioneuvosto (2020a), s.16. Ko. teksti koskee Suomen kansallisessa kestävän kehityksen seurantajärjestelmässä olevaa samannimistä seurantakoria (ks. huomiot koreista osiossa 4).

SDG1 (ei köyhyyttä): Kehityspolitiikan ja -yhteistyöhön päämääränä on äärimmäisen köyhyyden poistaminen, eriarvoisuuden vähentäminen ja kestävä kehitys. Suomi tukee kestävän kehityksen tavoitteiden ja periaatteiden toteutumista kehitysmaissa ja globaalisti *neljällä painopistealueella*: 1) Naisten ja tyttöjen oikeudet ja asema, 2) kehittyvien maiden omat taloudet ja säälliset työpaikat, elinkeinot ja hyvinvointi, 3) kehittyvien maiden ihmisten pääsy tasa-arvoiseen koulutukseen ja avoimeen hallintoon demokraattisissa yhteiskunnissa, ja 4) luonnonvarojen kestävä käyttö, ilmastokestävyys ja kasvihuonepäästöt. Kehityspolitiikka perustuu mm. ihmisoikeusperustaiseen lähestymistapaan ja kaikessa toiminnassa läpileikkaavina tavoitteina ovat sukupuolten tasa-arvo, yhdenvertaisuus sekä ilmastokestävyys ja vähäpäästöinen kehitys. Maantieteellinen painopiste on Afrikka.

SDG2 (ei nälkää): Näkyvä painotus ruokaturvassa.

SDG3 (terveyttä ja hyvinvointia): Suomen ulkopolitiikan kärkenä on naisten ja tyttöjen aseman parantaminen (naisten ja tyttöjen seksuaali- ja lisääntymisterveys ja -oikeudet). Painotusta perusterveydenhuoltoon ja sosiaaliturvaan.

SDG4 (hyvä koulutus): Globaalin oppimisen kriisin ratkaisemisen on avainasemassa koko Agenda 2030:n tavoitteiden saavuttamiselle. Korkeakoulujen välisen yhteistyön ja UNESCO:n työn tukeminen.

SDG5 (sukupuolten tasa-arvo): Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka on ihmisoikeusperustaista, ja keskeisenä tavoitteena on edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä tyttöjen ja naisten ihmisoikeuksien toteutumista. Seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien tärkeys.

SDG6 (puhdas vesi ja sanitaatio): Turvallinen juomavesi (vesiturvallisuus), sanitaatio, hygienia, vesivarojen hyvä hallinta ja rajavesistöyhteistyö. Yhteydet ihmisoikeuksiin.

SDG7 (edullista ja puhdasta energiaa): Tuki kehityspolitiikan ja -yhteistyön kautta erityisesti köyhimpien kotitalouksien perusenergiansaannin lisäämiseksi, vähähiilinen ja ilmastokestävä siirtymä kehitysmaissa ja kehittyvissä talouksissa. Tuki innovaatioyhteistyölle edulliseen ja puhtaaseen energiajärjestelmään siirtymiseksi.

SDG8 (ihmisarvoista työtä ja talouskasvua): Tuki kehittyvien maiden pk-yritysten kasvumahdollisuuksille investointien, liiketoimintaympäristön kehittämisen, teknologian ja innovaatioiden avulla. *Finnfund* tarjoaa sijoitus- ja lainamutoista rahoitusta ja *Finnpartnership* edistää suomalaisten ja kehittyvien maiden yritysten välisiä kumppanuuksia. Sukupuolten välistä tasa-arvoa, naisten työllistymistä ja taloudellisia mahdollisuuksia edistetään mm. finanssisijoitusten avulla. Yritysten ihmisoikeusvaikutusten ja niiden hallitsemisen selvittäminen ja yritysten kouluttaminen.

SDG9 (kestävää teollisuutta, innovaatioita ja infrastruktuureja): Tuki kestävälle ja inklusiiviselle teolliselle kehitykselle ja kestävän infrastruktuurin kehittämiseksi yhteistyön ja investointien kautta. Tuki kestävän kehityksen innovaatioille (ml. puhdas energia) mm. *Business Finlandin* kautta suomalaisyrityksille, jotka hakevat innovatiivisia liiketoimintamahdollisuuksia kehittyvillä markkinoilla.

SDG10 (eriarvoisuuden vähentäminen): Vammaisten henkilöiden oikeuksien edistäminen. Toiminta (EU:ssa, OECD:ssa ja YK:ssa) aggressiivisen verosuunnittelun, veronkierron ja haitallisen verokilpailun hillitsemiseksi. Syrjinnän ja vihapuheen torjunta kansainvälisellä yhteistyöllä (ml. kansainvälisten kansalaisjärjestöjen tukeminen). Sosiaalipolitiikan edistäminen (ml. tuki kansainväliselle työjärjestö ILO:lle).

SDG11 (kestävät kaupungit ja yhteisöt): Kestävä kaupunkikehitys, liikenteen päästövähennysten edistäminen sekä digitalisaation, automaation ja kestävän liikenneinfrastruktuurin kehittäminen mm. EU:ssa ja kansainvälisessä merenkulkujärjestö IMO:ssa.

SDG12 (vastuullista kuluttamista): Kiertotalousajattelun edistäminen kehittyvissä maissa (ml. yhteistyö Afrikan kehityspankin kanssa). Kestävä rakentaminen (ml. kehittyvien maiden rakentamisen tuotantoketjujen kestäväyttäminen) ja asuminen, rakennusprosessien resurssitehokkuus, ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen, innovaatioiden vauhdittaminen. Kestävä kulutus ja tuotanto. Vihreän talouden edistäminen (mm. rahoituksella) kehittyvissä maissa. Kestävä, vähähiilinen ja osallistava talous Pariisin ilmastopöytäkirjan ja SDG-tavoitteiden saavuttamiseksi.

SDG13 (ilmastotekoja): Pariisin ilmastopöytäkirjan tavoitteiden edistäminen, ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen. Ilmastotutkimuksella edistetään globaalisti siirtymää vähäpäästöisiin, hiilineutraaleihin ja ilmastokestäviin yhteiskuntiin. Ilmastotavoitteita edistetään mm. *Finnfundin* kautta ja ohjaamalla ilmastorahoitusta kehitys- ja kehittyville maille. Lähialueilla tukea mustan hiilen päästöjen vähentämiseksi. Suomessa on laadittu toimialakohtaiset vähähiilisyyssietekartat kansallisten päästöjen vähentämiseksi. Tiekartoissa on tunnistettu suomalaisyritysten vähähiiliratkaisujen tarjoama globaali kädenjälkipotentiaali. Resurssitehokkaiden kiertotalousratkaisuiden ja -osaamisen vieni.

SDG14 (vedenalainen elämä): Valtamerten suojelu mm. YK:n sopimusten avulla. Sitoutuminen merisuoja-alueiden pinta-alan kasvattamiseen. Yhteistyö Itämeren ja arktisten merialueiden suojelussa. Kalakantojen kestävä hyödyntäminen.

(INFOLAATIKKO JATKUU SEURAAVALLE SIVULLE)

SDG15 (maapäällinen elämä): Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja luontopääoman säilyttämisen ja ennallistamisen edistäminen. Tuki metsien suojelulle ja kestäväälle hoidolle ja käytölle. Metsien ennallistaminen, metsäkadon torjuminen ja sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä metsittäminen edistäminen. Rahoitusta eri toimijoille (mm. YK:n ympäristöohjelma ja kansalaisjärjestöjen hankkeet).

SDG16 (rauha, oikeudenmukaisuus ja hyvä hallinto): Rauhan rakentaminen ja toimivien ja demokraattisten yhteiskuntien vahvistaminen on yksi Suomen kehityspolitiikan neljästä painopisteestä. Panostusta rauhanvälitykseen ja demokratiakehitykseen, myös tukeen kansalaisyhteiskunnan toimijoille. Kriisinhallinnassa kokonaisvaltainen lähestymistapa. Asevalvontapolitiikassa painotus laittoman asekaupan torjunnassa ja kehitysmaiden pienasehallinnon kehittämisessä (mm. rahoitusta YK:n työlle). Tuki kehitysmaiden verohallinnon ja -politiikan uudistamisessa niiden oman rahoituspohjan vahvistamiseksi. *Konfliktinesto, rauhanvälitys ja -rakennus ovat ulkopolitiikan vahvistuva painopiste.* Tavoitteena on laajentaa suomalaista osallistumista YK:n ja muihin rauhanvälitys- ja dialogiprosesseihin ja nostaa siviilikriisinhallinnan osallistumistasoa. Tuki YK:n turvallisuusneuvoston Naiset, rauha ja turvallisuus 1325 -päättölauselman täytäntöönpanolle. Osallistuminen korruption ja lahjonnan torjuntaan (yhteistyössä mm. OECD:n, YK:n ja EU:n kanssa).

SDG17:ää (yhteistyö ja kumppanuus) koskevassa tekstissä ei ole erillistä ”globaalin vastuun toteuttaminen”-osiota. Tekstissä käsitellään kehittyvien maiden tukemista Agenda 2030:n toimeenpanossa. Suomi edistää globaalia kumppanuutta muun muassa rahoituksella (ml. kehitysyhteistyörahoitus, kehittyvien maiden verotuskyvyn ja -osaamisen vahvistaminen (verovastuullisuus), kestävä kehityksen investoinnit, finanssisijoitukset, vaikuttavuussijoittaminen), teknologialla (innovaatiotuet kestävä kehityksen edistämiseksi), kapasiteetin vahvistamisella (mm. verohallinnon, tilintarkastuksen ja julkisen taloushallinnon osaamisen vahvistaminen esim. koulutuksella) ja kaupalla (kestävän kehityksen ja kriisinkestävyyden huomioivien talouden arvoketjujen ja läpinäkyvien tuotantoketjujen edistäminen sekä yritys vastuun sääntelyn kehittäminen).

Valtioneuvoston viimeisimmässä ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa vuodelta 2020 turvallisuus ja globaali vastuunkanto liitetään yhteen.¹⁰ Selonteon ”Tavoitteet ja painopisteet – Suomen turvallisuuden lujittaminen”-osiossa on oma ”globaalin vastuun kantaminen”-luku, jossa on seuraavat otsikkotason nostot:

- Painotamme ihmisoikeuksia ulko- ja turvallisuuspolitiikan perustana
- Tuotamme turvallisuutta ilmastonmuutoksen hillinnällä
- Toimimme globaalin terveysturvallisuuden vahvistamiseksi
- Edistämme kestävä kehitystä ulko- ja turvallisuuspolitiikassa
- Vastaamme muuttoliikkeeseen kokonaisvaltaisesti.¹¹

Huomionarvoista on, että selonteossa kestävä kehitys on yksi viidestä nostosta globaalin vastuun kokonaisuuden alla.

Kehityspoliittinen toimikunta (KPT)

Valtioneuvoston asetuksella perustetun, ulkoministeriön hallinnonalalla toimivan kehityspoliittisen toimikunnan (KPT) raportti Suomen kehityspolitiikan tilasta 2019 nostaa keskeiseksi teemaksi globaalin vastuun. Globaaleina haasteina raportissa mainitaan erityisesti ilmastonmuutos, köyhyys ja eriarvoisuus. Raportissa peräänkuulutetaan tällaisten haasteiden ratkaisua ja YK:n kestävä kehityksen Agenda 2030:n täytäntöönpanoa parantamalla Suomen kehityspolitiikkaa ja kehitysyhteistyötä. KPT ehdottaa **globaalin vastuun mallia**, johon kirjattaisiin hallituskaudelta toiselle siirtyvät kehityspolitiikan keskeiset elementit – kuten tavoitteet, painopisteet sekä rahoituksen taso ja keskeiset periaatteet. KPT:n mukaan globaalin vastuun malli myös terävöittäisi kehityspolitiikan roolia kestävä kehityksen kansallisessa toimeenpanossa ja lisäisi Suomen kansainvälistä vaikuttavuutta sekä kannustaisi monialaiseen yhteistyöhön yli hallinto- ja toimijarajojen. KPT:n mukaan globaalin vastuun malliin tulee sisällyttää selkeä suunnitelma kehitysyhteistyövarojen nostamiseksi YK:n suosittamalle tasolle (0,7 % bruttokansantulosta, josta vähintään 0,2 prosenttia on suunnattava vähiten kehittyneisiin maihin). KPT nostaa esiin myös tarpeen

¹⁰ Ulkoministeriön tiedote 29.10.2020, <https://www.sttinfo.fi/tiedote/um-valtioneuvoston-ulko--ja-turvallisuuspoliittinen-selonteko-2020-turvallisuus-ja-globaali-vastuunkanto-kuuluvat-yhteen?publisherId=1797&releaseId=69892725> (vierailtu 4.3.2021).

¹¹ Valtioneuvosto (2020c), s. 39-43.

vahvistaa kehitysyhteistyön, humanitaarisen avun ja rauhanrakennuksen välisiä yhteyksiä. Globaali vastuu edellyttää, että myös muiden politiikka-alojen ja toimijoiden roolia tulee kirkastaa ja vakiinnuttaa osaksi globaalin vastuun politiikkaa.¹²

KPT:n toiminnan yleisiin painopisteisiin toimikaudelle 2020-2023 on määritelty ”kestävään kehitykseen liittyvän globaalin vastuun tunnetuksi tekeminen”.¹³

Opetus- ja koulutustoimijat

Globaalin vastuun ulottuvuus on näkynyt jo vuosia opetus- ja kulttuuriministeriön koulutuspoliittisissa linjauksissa sekä koulujen konkreettisessa opetuksessa, sittemmin myös koulujen kansainvälisessä yhteistyössä.

Opetusministeriön julkaisussa vuodelta 2008 todetaan, että globaali vastuullisuus saa erilaisia tulkintoja eri toimijoiden välisessä vuoropuhelussa ja se on ”meitä kaikkia mukaansa haastava eettinen oikeudenmukaisuuteen ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä luonnon arvostamiseen liittyvä kehitysprosessi”. Globaali vastuullisuus edellyttää vuorovaikutteista päätöksentekoa yhteiskunnan eri toimijoiden välillä. Julkaisussa viitataan yritysten ja kansalaisten rooliin ja osallistumiseen, myös ihmisoikeuksiin ja ympäristökysymyksiin keskittyneiden kansalaisjärjestöjen rooliin kansalaisten vaikuttamiskanavana. Julkaisussa globaali vastuu nähdään globalisaatioprosessin reunaehtona.¹⁴

Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) julkaisussa vuodelta 2009 globaalivastuu on kantava teema ja se linkitetään kestävän kehityksen edistämiseen ja globaalikasvatukseen. Julkaisu kokoaa yhteen ”Gloaalivastuun ja kestävän kehityksen tietopohja”-hankkeen tulokset. Kyseinen hanke oli osa opetusministeriön laajaa ”Kasvaminen maailmanlaajuiseen vastuuseen”-projektia (2007–2009), jonka päätavoitteena oli lisätä globaalikasvatuksen laatua ja vaikuttavuutta suomalaisessa yhteiskunnassa. Julkaisussa kuvataan kansainvälisiä ja kansallisia käytäntöjä ja mahdollisuuksia globaalivastuun ja kestävän kehityksen edistämisen, seurannan ja arvioinnin tavoista koulutuksessa.¹⁵

Julkaisussa on lähes 400 osumaa hakusanalle ”globaalivastuu”. Julkaisun liitteenä olevassa sanastossa määritellään globaalikasvatuksen tarkoitukseksi muun muassa kansalaisten kasvaminen globaaliin vastuuseen hyvän elämän ja kestävän tulevaisuuden puolesta. Globaalivastuu määritellään julkaisussa seuraavasti:

”Gloaalivastuu on globaalikasvatuksen päämäärä. Globaalivastuulla tarkoitetaan sellaista kasvamisen ja kasvatuksen sekä koulutuksen ja ohjauksen tukemaa prosessia, joka lisää syvällistä ja todellisuuteen perustuvaa tietoisuutta ja herättää yksilön globaaliin vastuuseen. Globaalivastuuseen liittyy voimakas painotus toimintaan kaikille kuuluvien ihmisoikeuksien sekä oikeudenmukaisemman ja tasa-arvoisemman maailman puolesta. Globaalivastuu pitää sisällään globaalien ongelmien ratkaisemisen, eettisesti kestävän toiminnan sekä valmiudet toimia globaaleissa ympäristöissä sekä ymmärryksen toiminnan globaaleista vaikutuksista. Globaalivastuu sisältää myös kehitysmaiden osaamispohjan vahvistamisen.”¹⁶

Globaali vastuu näkyy myös **koulujen opetussuunnitelmissa**¹⁷ ja **yliopistojen kurssitarjonnassa**. Niissä korostuu opiskelijoiden kannustaminen kestävään elämäntapaan ja toimintaan kestävän kehityksen puolesta. Globaali

¹² Kehityspoliittinen toimikunta (2019), s. 6, 8.

¹³ <https://www.kehityspoliittinentoimikunta.fi/kpt/kptn-tehtavat> (vierailtu 7.3.2021).

¹⁴ Opetusministeriö (2008), s. 11, 103, 117, 170.

¹⁵ Hankkeen tavoitteet olivat: 1) koota tietoa globaalivastuun ja kestävän kehityksen edistämisen, seurannan, arvioinnin ja kehittämisen tavoista koulutusorganisaatioissa, 2) kehittää ja määritellä korkeakoulusektorille vastuullisuuden tavoitteet sekä seurannan, arvioinnin ja kehittämisen indikaattorit, ja 3) esittää näkemyksiä ja suosituksia globaalivastuun toimintalinjauksista ja -periaatteista sekä ehdotuksia toimenpiteiden toteuttamisesta, seurannasta ja arvioinnista. Ks. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75632> (vierailtu 4.3.2021).

¹⁶ Opetusministeriö (2009), s. 206.

¹⁷ Opetushallitus (2015), s. 37.

vastuu nousee esiin myös **yliopistoyhteistyössä**, jossa se linkitetään näkyvästi kehitysyhteistyöhön. Esimerkiksi Itä-Suomen yliopisto tekee aktiivista yhteistyötä useiden globaalissa etelässä sijaitsevien organisaatioiden ja yliopistojen kanssa. Koulutuksen ja tutkimuksen tukeminen globaalissa etelässä mainitaan osana Itä-Suomen yliopiston globaalista vastuuta, joka tähtää kestävästi kehityksen ja tasa-arvon edistämiseen sekä köyhyyden vähentämiseen Suomen ja EU:n kehityspolitiikan linjausten ja YK:n kestävästi kehityksen tavoitteiden mukaisesti.¹⁸

Sitra ja Business Finland

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto **Sitra** viittaa näkyvästi globaaliin vastuuseen Sitran vetämässä hankkeessa, jonka tuloksena julkistettiin kansallinen luonnonvarastrategia vuonna 2009. Luonnonvarastrategiassa määritellään tavoitteet ja keinot, joilla Suomessa voidaan turvata luonnonvarojen kestävä käyttö ja luonnonvaroihin perustuva kilpailukykyinen yritystoiminta sekä Suomen rooli globaalina vastuunkantajana.¹⁹ Sitra on myös rahoittanut selvityksiä Suomen vastuusta globaalissa maailmassa.²⁰ Globaali vastuu mainitaan nimenomaisesti esimerkiksi Sitran muistiossa vuodelta 2017, jossa asiantuntijat linjaavat Suomen mahdollisia rooleja globaalissa kestävyyskriisissä. Muistiossa muun muassa todetaan, että tulevaisuudessa ekosysteemipalveluihin ja luonnon monimuotoisuuteen on kiinnitettävä nykyistä paljon enemmän huomiota ja näkökulmaa on laajennettava hiilijalanjäljestä eli negatiivisista vaikutuksista syvällisemmin biokapasiteettiin.²¹

Business Finland ei käytä näkyvästi globaalin vastuun käsitettä, mutta se käsittelee teemoja, jotka liittyvät globaalin vastuun kokonaisuuteen. Business Finland nostaa esiin tutkimuksen ja innovaatioiden tukemisen (rahoittamisen) merkityksen ja viittaa sitä kautta syntyviin positiivisiin ulkoisvaikutuksiin (*positive spillovers/externalities*).²² Business Finland viittaa myös suoriin sijoituksiin ulkomailta tärkeänä osana Suomen talouden kasvua ja elinkeinoelämän kehitystä. Ne tarjoavat kotimaisille yrityksille mahdollisuuksia integroitua globaaleihin arvoketjuihin ja innovaatioverkostoihin sekä osaamisen leviämisen *spillover*-vaikutuksia.

Kansalaisjärjestöt

Monet suomalaiset kansalaisjärjestöt käsittelevät globaaliin vastuuseen liitettyjä teemoja. Järjestöistä kehitysyhteistyön ja globaalien kysymysten alueella toimivien kansalaisjärjestöjen kattojärjestö **Fingo ry** käyttää näkyvästi myös globaalin vastuun käsitettä ja linkittää globaalin vastuun globaalikasvatukseen ja Suomen ulko- ja kehityspolitiikkaan. Fingo linjaa, että viranomaisten kehitysviestinnän ja globaalikasvatuksen tehtävänä on jakaa tietoa kansalaisille globaalista kehityksestä ja keinoista vaikuttaa siihen.²³

3.1.2. Käsitteen käyttö ja sisältö kansainvälisesti

Kansainväliset valtioiden väliset järjestöt ja toimijat

Global responsibility -hakusanalla löytyy seuraavanlaisia tuloksia (Suomi on mukana kaikissa mainituissa valtioiden yhteistyörakenteissa):

¹⁸ Itä-Suomen yliopisto, Globaali vastuu ja kehitysyhteistyö, <https://www.uef.fi/fi/globaali-vastuu-ja-kehitysyhteistyö> (vierailtu 10.2.2021).

¹⁹ <https://www.sitra.fi/tapahtumat/kansallisen-luonnonvarastrategian-julkistus/> (vierailtu 30.3.2021).

²⁰ <https://www.sitra.fi/uutiset/kestavyys-moraalisena-haasteena-mika-suomen-vastuu/> (vierailtu 30.3.2021).

²¹ Biokapasiteetilla tarkoitetaan sitä, miten suurta hiilijalanjälkeä maapallomme kestää. Usein kuultu vasta-argumentti on se, että Suomen biokapasiteetti on moninkertainen suomalaisten ekologiseen jalanjälkeen nähden. Globaalin vastuun maailmassa tähän ei saa tuudittautua, sillä omilla kulutusvalinnoillamme vaikutamme myös biokapasiteetin heikkenemiseen muualla maailmassa. Sitra (2017), s. 7-8.

²² Business Finland (2019).

²³ Globaalikasvatus-sivusto, "Viranomaisten rooli", <https://www.globaalikasvatus.fi/mika-globaalikasvatus/globaalikasvatus-suomessa/viranomaisten-rooli> (vierailtu 10.2.2021).

YK ja *global responsibility* -haku linkittää globaalin vastuun näkyvästi YK:n kestävän kehityksen tavoitteisiin, tällä hetkellä myös koronapandemian hoitoon. Käytettyjä termejä ovat myös *shared responsibility* ja *global solidarity*.²⁴ Ilmastomuutokseen puuttumisessa on käytetty "*A shared and global responsibility*"-käsitettä.²⁵

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö **OECD** ja *global responsibility* -haku nostaa esiin näkyvimmin yritys vastuukysymykset. Samaan tapaan **EU** ja *global responsibility* -haku tuottaa viittauksia erityisesti yritysten yhteiskuntavastuuseen/yritysvastuuseen (CSR-teemaan)²⁶, myös EU:n ulkopoliittikan vastuullisuuteen.²⁷

Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö Etyj ja *global responsibility* -haku nostaa esiin *common responsibility* -termin, jota on käytetty näkyvästi esimerkiksi vuonna 2006 julkaistussa Etyjin raportissa, jossa on tarkasteltu Etyjin sitoumuksia, sitoumusten täytäntöönpanoa ja järjestön työn tehokkuuden vahvistamista.²⁸

Valtioiden VNR-raportit

Globaalin vastuun käsitettä ei käytetä näkyvästi eikä määritellä käsillä olevaa selvitystä varten läpikäydyissä valtioiden VNR-raporteissa. Koska raportit koskevat kestävän kehityksen edistämistä, raporteissa käsitellään laajasti globaaliin vastuuseen liitettyjä teemoja.

Ei-valtiolliset toimijat

Selvitysprosessiin liittyvissä keskusteluissa²⁹ on viitattu Amnesty Internationalin ja World Wildlife Fundin (WWF) työn liittymiseen globaalin vastuun teemoihin. Ihmisoikeusjärjestö **Amnesty International** keskittyy toiminnassaan muistuttamaan valtioita niiden vastuusta turvata kansainvälisesti tunnustettuja ihmisoikeuksia. Amnesty on myös nostanut esiin yritysten vastuun suojata ihmisoikeuksia ja käyttää tässä yhteydessä näkyvästi *corporate accountability* -termiä.³⁰ **WWF**:n toiminta keskittyy ympäristön ja eläinten suojeluun.³¹ Vaikka sekä Amnestyn että WWF:n konkreettinen toiminta liittyy globaaleihin kysymyksiin, kumpikaan ei näkyvästi käytä *global responsibility* -termiä toiminnassaan.

Kansalaisjärjestötoimijat ovat huomauttaneet, että *global responsibility* -teemaan kuuluvia elementtejä nostetaan esiin myös mm. *global solidarity* ja *global justice* -käsitteiden yhteydessä.³²

Think-tank-tyyppinen, verkostomaisesti toimiva **Globally Responsible Leadership Initiative (GRLI)**³³ käyttää näkyvästi *global responsibility* -käsitettä ja on määritellyt sitä seuraavasti:

Global responsibility is about...

- *Always acting with the common good in mind.*

²⁴ <https://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2020/03/covid-19-un-plan-addresses-socio-economic-impacts/global-responsibility-1/> (vierailtu 4.3.2021).

²⁵ *Confronting climate change: A shared and global responsibility*, <https://www.un.org/en/chronicle/article/confronting-climate-change-shared-and-global-responsibility> (vierailtu 4.3.2021).

²⁶ https://ec.europa.eu/growth/industry/sustainability/corporate-social-responsibility_en; Saksan EU-puheenjohtajuus 2020: *global responsibility linked to corporate responsibility for supply chains*: <https://www.eu2020.de/eu2020-en/events/-/2366972>; Linkki koulutukseen: *Responsibility for global education* (Erasmus-hanke): <http://globalresponsibility.eu/> (sivustoilla vierailtu 2.3.2021).

²⁷ *A responsible Europe: Conclusion: The Global Responsibility of the European Union: From Principles to Policy*, https://link.springer.com/chapter/10.1057/9780230625617_12 (vierailtu 2.3.2021).

²⁸ OSCE, ODIHR (2006).

²⁹ Huomio kestävän kehityksen seurantaverkoston kokouksessa 22.3.2021.

³⁰ <https://www.amnesty.org/en/what-we-do/> (vierailtu 24.3.2021).

³¹ <https://www.worldwildlife.org/> (vierailtu 24.3.2021).

³² Huomio kestävän kehityksen seurantaverkoston kokouksessa 22.3.2021.

³³ GRLI-erkostossa on mukana lukuisia yliopistoja, Suomesta mm. Jyväskylän ja Turun yliopistot, ja YK:n Global Compact. <https://grli.org/about/our-network/> (vierailtu 7.3.2021).

- *Being consciously aware of the interconnectivity and interdependency of the world.*
- *Recognising that change needs to take place at the personal, organisational and systemic levels – I, We, and All of Us.*
- *Creating impact at the organisational and systemic levels through the leadership and practice of committed, dedicated and empowered individuals willing to bring a ‘whole person’ approach to their work and to their lives.*
- *Operating with an entrepreneurial approach of “Think big. Act small. Start now.”*
- *Being true to fundamental values regarding human freedom, dignity, respect, equal opportunities and human rights, as well as contributing to the achievement of the Sustainable Development Goals.*
- *Hands-on results on the ground through actions that stand the chance of producing long-lasting, scalable effects, that are not already being done elsewhere.*³⁴

The Global Citizens’ Initiative (TGCI) fokusoituu globaaliin kansalaisuuteen (*global citizenship*) ja erityisesti yksilöiden rooliin, oikeuksiin (*global citizenship rights*) ja vastuisiin (*global citizenship responsibilities*).³⁵

Kanadalaisen **St. Michaels University School -yliopiston** nettisivuilta löytyy seuraava globaalin vastuun määritelmä, jossa korostuu yksilöiden rooli:

*“Global Responsibility (definition): Being globally responsible means appreciating that there is a world beyond us; a world we are a part of and one that we can – and should – play an active role in improving. While learning about different places, cultures, issues and governments, students learn about our civic responsibility and what it means to be a global citizen. These tools will help our students be successful in the global world.”*³⁶

3.1.3. Haastateltavien näkemyksiä globaalista vastuusta

Kaikilta tähän selvitykseen haastatelluilta asiantuntijoilta kysyttiin heidän näkemyksiään globaalista vastuusta ja sen mittaamisesta. Haastattelut vahvistivat sen, että globaalille vastuulle ei ole olemassa yleistä universaalia määritelmää. Kaikki asiantuntijat kuitenkin yhdistivät globaalin vastuun jollakin tavalla kestäväan kehitykseen. Isoista linjoista haastateltavat olivat yleensä melko samaa mieltä, mutta he painottivat eri asioita. Esiin nostettuihin painopisteisiin vaikuttivat sekä haastateltavien asiantuntijuus että heidän edustamansa sidosryhmätausta. Esimerkiksi joku korosti kehitysyhteistyön merkitystä ja valtioiden roolia, joku toinen painotti yritysten roolia.

Monet haastateltavat kuvasivat globaalia vastuuta nimenomaan kansainvälisten vaikutusten kautta, eli **miten Suomen toiminta vaikuttaa ympäröivään maailmaan kansallisten rajojen ulkopuolella**. Näkemyksissä nousivat esiin painotukset eri toimijoiden (valtio, yritykset, yksilöt) rooleihin ja näkökulmiin, ja yhdistävänä tekijänä voidaan nähdä nimenomaan vaikutukset kansainvälisellä tasolla. Haastatellut asiantuntijat luonnehtivat globaalia vastuuta seuraavasti:

“Se on sitä, että miten eri toimijat toimivat maailmalla, mutta myös sitä miten eri tahojen toiminta täällä Suomessa näkyy maailmalla.”

“Miten me Suomessa tuemme kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumista globaalisti? Miten me toimimme ulkomailla, miten suomalaiset suuryritykset linjaavat toimintojaan ulkomailla?”

“Suomen osana maailmaa pitäisi huolehtia, ettei meidän politiikka Suomessa heikennä muiden maiden edellytyksiä päästä kiinni hyvinvointiin, varsinkaan heikommassa asemassa olevien ihmisten.”

“Varmistetaan ihmisten hyvinvointi maapallon kantokyvyn rajoissa.”

³⁴ <https://grii.org/about/global-responsibility/> (vierailtu 7.3.2021).

³⁵ <https://www.theglobalcitizensinitiative.org/index.php/the-rights-and-responsibilities-of-global-citizenship/> (vierailtu 7.3.2021).

³⁶ <https://www.smus.ca/node/5856> (vierailtu 7.3.2021).

Huomionarvoista on, että toimijanäkökulmasta riippumatta globaali vastuu nähtiin eettisenä kysymyksenä, jonka keskiössä on ihmisten välinen yhdenvertaisuus ja oikeudenmukaisuus sekä luonnon resurssien riittävyys.

Eräs haastateltava nosti esiin myös ajallisen ulottuvuuden ja vastuun seuraavista sukupolvista pohtiessaan globaalin vastuun ja kestävän kehityksen eroja ja yhtäläisyyksiä:

“Mielestäni globaalissa vastuussa korostuu saman sukupolven ihmiset ja heidän oikeudenmukainen kohtelu kansainvälisesti. Kestävä kehitys sen sijaan korostaa enemmän ihmisten asemaa yli sukupolvien painottaen enemmän seuraavien sukupolvien elinmahdollisuuksia.”

Kansainvälisissä haastatteluissa nousi voimakkaasti esille **ulkoisvaikutukset (spillovers tai externalities) tärkeänä globaalin vastuun ulottuvuutena**. Ne voivat olla joko negatiivisia (ns. jalanjälki) tai positiivisia (ns. kädenjälki). Kotimaisissa haastatteluissa ne myös mainittiin, ja asiasisältöisesti monet haastateltavat puhuivat ulkoisvaikutuksista käyttämättä juuri kyseistä termiä. Ulkoisvaikutuksilla tarkoitetaan yleisesti sitä, että toiminnalla on vaikutuksia myös muihin kuin niihin, jotka ovat osallistuneet päätökseen tai toimintaan. Tyypillinen esimerkki ulkoisvaikutuksista on kasvihuonekaasupäästöt, jotka esimerkiksi kiihdyttävät ilmastomuutosta nostaen meriveden pintaa ja upottavat rannikkoalueita toisaalla. Globaalin vastuun osalta keskustelu ulkoisvaikutuksista nousee keskiöön kun arvioidaan suomalaisten toimijoiden vaikutuksia muihin maihin. Eräs kansainvälinen haastateltava kuvasi globaalin vastuun ulkoisvaikutuksia seuraavasti:

“Keskenään riippuvaisessa ja toisiinsa yhteydessä olevassa maailmassa muiden maiden myönteiset tai negatiiviset ulkoisvaikutukset vaikuttavat maiden kykyyn saavuttaa kestävän kehityksen tavoitteet. Ne voivat liittyä ympäristöön, sosioekonomisiin tekijöihin, talouteen ja hallintoon sekä turvallisuuteen. Kestävän kehityksen tavoitteiden seuraaminen ja kansallisten strategioiden seuraaminen jättää kuitenkin suurelta osin huomiotta tällaiset ulkoisvaikutukset.”

Kansainväliset haastateltavat kertoivat **ulkoisvaikutusten mittaamisen haasteista**. Tällä hetkellä kehityshankkeita on meneillään erityisesti ilmavirtojen ja vesivirtojen (*air flow, water flow*) ulkoisvaikutusten mittaamisessa. Käytännössä kyse on siitä, miten toiminta esimerkiksi Suomessa saastuttaa vesistöjä, ja tällä on naapurimaihin ja edelleen kansainvälisille vesialueille aiheutuvia (negatiivisia) ulkoisvaikutuksia. Esimerkkejä **taloudellisista ulkoisvaikutuksista** ovat veroparatiiseihin ja pankkisalaisuuteen liittyvät ongelmat, jotka voivat estää muiden maiden kykyä kerätä kestävän kehityksen tavoitteiden rahoittamiseen tarvittavia julkisia varoja. Haastateltavien mukaan positiivisia ja negatiivisia ulkoisvaikutuksia on ymmärrettävä, mitattava ja seurattava huolellisesti, koska maat eivät voi saavuttaa kestävän kehityksen tavoitteita, jos toisista maista tulevat ulkoisvaikutukset vaikeuttavat kehitystä.

Kansainvälisissä haastatteluissa nousi esiin mielenkiinto käsillä olevaa Suomessa tehtävää selvitystä ja sen johtopäätöksiä kohtaan, koska ulkoisvaikutusten mittaaminen valtioiden toimesta ei ole vielä kansainvälistä valtavirtaa. Vastaavia hankkeita tiedetään olevan meneillään vain muutamissa Euroopan maissa, joten valtioneuvoston kanslian tilaamaa selvitystä pidettiin edistyskellisenä.

3.2. Globaalin vastuun toimijat ja tasot

Globaalista vastuusta puhuttaessa esiin nostetaan erilaisia toimijoita sekä niiden roolit globaalissa vastuussa. Keskeisimpinä toimijoina ja tärkeimpänä sidosryhmänä mainitaan **valtiot**. Valtioiden roolin merkityksen vuoksi globaali vastuu nousee esiin myös valtioiden kansainvälisissä yhteistyörakenteissa, käytännössä kansainvälisissä järjestöissä (mm. YK, OECD) ja EU:ssa. Kiinnostavaa on, että esimerkiksi OECD:n ja EU:n toiminnassa globaali vastuu näytetään kuitenkin linkitetävän erityisesti yritys vastuuseen, eli yritysten rooliin. **Yritysten** tärkeä rooli globaalin vastuun toteuttamisessa näkyy monissa huomioissa. Roolia annetaan myös **yksilöille** (kansalaiset) ja **järjestöille** sekä **oppilaitoksille**.

YK:n Agenda 2030 ja siihen liittyvät kestävän kehityksen tavoitteet määrittelevät valtiot keskeisiksi toimijoiksi kestävän kehityksen varmistamisessa. Agenda 2030 sisältää huomioita myös ei-valtiollisten toimijoiden, erityisesti yritysten, mukaan ottamisen tärkeydestä kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa.³⁷

Käsillä olevan selvityksen toimeksianto sisälsi suomalaisten yritysten ihmisoikeussuoriutumisen tilaa tarkastelevan ns. SIHTI-hankkeen tulosten huomioimisen. Hankkeen tulokset osoittavat, että vaikka suomalaisyritykset ovat varsin laajasti ainakin yleisellä tasolla sitoutuneet ihmisoikeuksien kunnioittamiseen, käytännön tasolla ihmisoikeusvastuun ja sen seurannan järjestelmällinen integrointi osaksi yritysten ydintoimintoja on suurelta osin vielä varhaisessa vaiheessa. Suomalaisyritykset myös julkaisevat verrattain niukasti ihmisoikeusvastuunsa toteutumiseen liittyvää tietoa.³⁸

Sen lisäksi, että globaalia vastuuta voidaan tarkastella eri toimijoiden (sidosryhmien) kautta, siinä voidaan täsmentää myös **eri tasoja**: kansainvälinen taso, alueellinen taso (esim. EU-taso), valtiotaso ja paikallistaso (esim. osavaltio-, maakunta- ja kuntataso). Toimijat ja tasot myös liittyvät toisiinsa. Kansainvälisen oikeuden ja politiikan määrittelemällä kansainvälisellä tasolla keskeiset toimijat ovat valtiot, myös valtioiden perustamat kansainväliset yhteistyörakenteet (kansainväliset järjestöt ja muut toimijat kuten EU). Valtiot päättävät kansainvälisellä tasolla – kansainvälisen oikeuden piirissä ja EU:ssa – tehdystä sääntelystä ja tämä sääntely sitoo lähtökohtaisesti valtioita. Yritykset, yksilöt ja kansalaisjärjestöt voivat toimia kansainvälisesti, mutta niitä oikeudellisesti sitova toimintaympäristö määrittyy aina sen valtion kansallisen lainsäädännön mukaan, missä kyseinen toimija toimii. Valtiot määrittelevät kansallisilla laeillaan ja politiikallaan tämän toimintaympäristön pelisäännöt.

3.3. Ulkoisvaikutukset, jalanjälki ja kädenjälki

Globaaliin vastuuseen liittyvissä huomioissa nousevat esiin ulkoisvaikutukset (*spillovers/externalities*), myös jalanjälki-kädenjälki-jaottelu. Käsillä olevaa selvitystä varten kootussa aineistossa nämä kysymykset tulivat näkyvimmin esiin kansainvälisissä haastatteluissa ja haastateltujen asiantuntijoiden viittaamissa lähteissä. Huomioissa globaali vastuu nähdään yleisimmin valtion rajat ylittävinä positiivisina tai negatiivisina ulkoisvaikutuksina, kun valtion kansallisilla toimilla on vaikutuksia myös maan rajojen ulkopuolella. **Globaalin vastuun tavoitteena on estää ja vähentää negatiivisia ulkoisvaikutuksia (jalanjäljet) ja vahvistaa positiivisia ulkoisvaikutuksia (kädenjäljet).**

Valtion rajat ylittäviä ulkoisvaikutuksia tuotetaan sekä kansallisilla toimilla (esim. kansallisella ympäristöpolitiikalla) että toimimalla valtioiden rajojen ulkopuolella. Valtiot toimivat kansainvälisesti erilaisissa valtioiden yhteistyörakenteissa (hallitustenväliset kansainväliset järjestöt, EU) ja vaikuttavat näiden toimijoiden linjauksiin, mukaan lukien kansainvälisen tason sääntelyyn. Valtiot myös ohjaavat kansainvälisille toimijoille resursseja, joilla vaikutetaan esimerkiksi kehitykseen täsmennetyissä kohdemaissa. Esimerkiksi EU on maailman suurin kehitysyhteistyön rahoittaja.³⁹ Valtiot tekevät myös erilaista monenkeskistä ja kahdenkeskistä yhteistyötä (mm. valtion oma kehitysyhteistyö), jolla on vaikutuksia valtion rajojen ulkopuolella muissa maissa.

Jalanjälki-kädenjälki-jaottelu, myös *do no harm – do good* -jaottelu, näkyy selvästi viime vuosina voimakkaasti vahvistuneessa yritysvastuussa. Jalanjälki liittyy *do no harm* -kysymykseen ja kädenjälki puolestaan *do good* -kysymykseen. Kun jalanjäljellä kuvataan yritystoiminnan negatiivisia vaikutuksia ihmisiin, ympäristöön ja yhteiskuntaan, *do no harm* viittaa enemmän edellytettyihin toimiin negatiivisten vaikutusten estämiseksi tai vähentämiseksi. Vastaavasti kun kädenjälki viittaa yritystoiminnan positiivisiin vaikutuksiin ihmisiin, ympäristöön ja yhteiskuntaan, *do good* viittaa aktiivisiin toimiin positiivisten vaikutusten synnyttämiseksi.

³⁷ United Nations (2015), kappaleet 28, 52, 67.

³⁸ SIHTI (2021), s. 10, 12.

³⁹ <https://eurooppatiedotus.fi/2013/05/02/eu-on-kehitysyhteistyön-suurvalta/> (vierailtu 31.3.2021).

On syytä myös huomata, että kun yritys vastuussa puhutaan sosiaalisesta vastuusta ja erityisesti ihmisoikeusvastuusta, lähtökohta on aina *do no harm*, eli yritystoiminta ei saa heikentää kansainvälisesti tunnustettuja ihmisoikeuksia. Ympäristö vastuussa puhutaan *do no significant harm* -termein, eli jonkinasteinen ympäristön heikentäminen on sallittua. Ympäristö vastuussa puhutaan myös kompensatiosta, eli mahdollisuudesta kompensoida negatiivisia ympäristövaikutuksia toisilla, positiivisilla ympäristötoilla. Ihmisoikeus vastuun puolella tällainen kompensatio ei ole mahdollista. Lisäksi ympäristö vastuuseen liittyy varovaisuusperiaate, joka ohjaa pidättymään toiminnasta, jonka vaikutuksia ei voida varmuudella ennakoita.

3.4. Kokoavia huomioita

Globaalin vastuun käsitettä on käytetty eri yhteyksissä ja eri toimijoiden toimesta. Suomessa käsitettä on alettu käyttää näkyvästi koulutuksen alueella 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen loppupuolella, jolloin globaali vastuu liitettiin näkyvästi globaalikasvatukseen ja yksilöiden vastuuseen. Sitra viittaa globaaliin vastuuseen ja valtion rooliin näkyvästi muun muassa vuonna 2009 julkaistussa, Sitran koordinoimassa kansallisessa luonnonvarastrategiassa. Sittemmin käsitteen käyttö on laajentunut ja monipuolistunut. Siihen liitetään erilaisia toimijoita ja elementtejä. Globaalin vastuun käsitteen käyttö ei kuitenkaan ole systemaattista ja täsmentynyttä.

Globaalin vastuun (*global responsibility*) käsitteelle ei löydy yleisesti hyväksyttyä tai laajasti käytettyä määritelmää. Globaalin vastuun elementeistä myös puhutaan erilaisin termein. Siitä löytyy muun muassa seuraavia muotoja suomeksi: globaalivastuu, globaali vastuu ja globaali vastuullisuus. Englanniksi käsite on *global responsibility*, mutta tähän käsitteeseen liittyvistä asioista puhutaan myös esimerkiksi seuraavin termein: *shared responsibility*, *common responsibility*, *global solidarity* ja *global justice*.

Vaikka globaalin vastuun käsite ei ole vielä täsmentynyt, osviittaa sen sisällölle on saatavissa eri toimijoiden sitä koskevista huomioista ja siihen liittämistä elementeistä. On tärkeä huomata, että globaali vastuu voidaan myös nähdä hyvin eri tavalla näkökulmasta riippuen.

Globaaliin vastuuseen liitetään laajoja ympäristöä, ihmisiä ja yhteiskuntaa koskevia kysymyksiä kuten ilmaston- ja luonnonsuojelu, köyhyyden ja eriarvoisuuden poistaminen, tasa-arvon edistäminen, oikeudenmukaisuus, ihmisoikeudet, muuttoliike, rauha ja turvallisuus, vuorovaikutus ja osallistuminen. Globaali vastuu liitetään yleisesti kestävä kehityksen toteuttamiseen, konkreettisesti YK:n kestävä kehityksen tavoitteiden täytäntöönpanoon. Kestävä kehitys saatetaan myös nähdä yhtenä globaalin vastuun osa-alueena.

Globaalin vastuun erilaisissa hahmotelmissa nousevat esiin eri toimijat ja niiden roolit globaalin vastuun toteuttamisessa. Näitä rooleja ja niihin liittyviä konkreettisempia vastuita ei yleensä selkeästi täsmennetä. Myöskään globaalin vastuun toteuttamiselle merkityksellinen valtioiden alueellinen ja paikallinen taso (Suomessa erityisesti kuntataso) ei ole huomioissa näkyvästi esillä. Erilaisilla resurssiallokaatioilla ja rahoitus- ja sijoitusorganisaatioilla on tärkeä rooli globaalin vastuun toteuttamisessa, mutta toistaiseksi tämä ulottuvuus ei saa sille kuuluvaa painoarvoa.

Käsillä olevaan selvitykseen kuului ehdotuksen tekeminen globaalin vastuun käsitteen määrittelemiseksi kestävä kehityksen työssä Suomessa (huomioiden ympäristöllinen, sosiaalinen ja taloudellinen vastuu). Määritelmäehdotusta on taustoitettu tämän osion huomioissa, ja konkreettinen ehdotus globaalin vastuun määritelmäksi tehdään jäljempänä osiossa 5.1.

4. Globaalin vastuun indikaattorit

Tässä luvussa tarkastellaan niitä tapoja, joilla eri toimijat (valtiot, kansainväliset järjestöt ja tutkimuslaitokset) ovat pyrkineet mittaamaan ja raportoimaan eri valtioiden suoriutumista kestävä kehityksen kansainvälisen vastuun kantamisessa – paitsi oman maan rajojen sisällä, erityisesti rajojen ulkopuolella. Tätä toimintaa ei maailmalla useinkaan terminologisesti nimitetä globaalin vastuun toteuttamiseksi ja mittaamiseksi, mutta asiayhteydestä voidaan ajatella tiettyjen kysymysten hallinnan liittyvän juuri näihin kysymyksiin. Globaalin vastuun käsitteen kirkastamisen ohella käsillä olevan selvityksen päätavoite on ollut etsiä globaalin vastuun toteutumista kuvaavia mittareita, joita voitaisiin hyödyntää mahdollisesti myös Suomessa. Seuraavassa luonnehditaan lyhyesti globaalin vastuun indikaattoreita sekä valotetaan kansallisessa maaraportoinnissa esiin nousevia indikaattoreita tähän selvitykseen valituissa verrokkimaissa ja muutamissa selvityksen kannalta relevanteissa kansainvälisissä organisaatioissa. Ehdotukset ja suositukset globaalin vastuun indikaattoreiden täsmentämiseksi Suomessa tehdään jäljempänä luvussa 5.2.

4.1. Globaalin vastuun indikaattorit Suomessa

Valtioneuvoston kanslia (VNK) pitää yllä kestavakehitys.fi -verkkosivustoa. VNK on koonnut verkkoon päätöksenteon tueksi ja kansalaisten informoimiseksi analyysejä kestävä kehityksen eri näkökulmista. Näkökulmia hahmotetaan käytännössä kymmeneen seurantakoriin jaettujen indikaattoreiden avulla. Näitä teemoja esitellään säännöllisesti hallitukselle ja pääministerin johtamalle kestävä kehityksen toimikunnalle⁴⁰. Yksi kymmenestä seurantakorista käsittelee nimenomaan globaalia vastuuta ja johdonmukaisuutta, sillä eri politiikkalohkoilla ja hallinnonaloilla tehtävät päätökset vaikuttavat merkittävästi paitsi kotimaassa myös globaalisti. Globaali vastuu ja johdonmukaisuus -seurantakorin varsinaiset indikaattorit ovat olleet:

- Suomen kehitys *Commitment to Development* -indeksin kauppapolitiikkaa mittaavalla osaindeksillä
- Suomen tuonti ja vienti tonneittain ja materiaaliryhmittäin
- Suomen kehitysyhteistyörahoituksen kehitys
- Suomen osallistuminen kansainväliseen kriisinhallintaan.

Näiden indikaattoreiden avulla on haluttu kuvata sitä, miten Suomi toteuttaa globaalia vastuutaan ja vaikuttaa YK:n kestävä kehityksen tavoitteiden (SDGs) toteuttamiseen maailmalla. Lisäksi globaaliin vastuuseen liittyviä indikaattoreita on myös kestävä kehityksen seurannan asiantuntijaverkoston⁴¹ valitsemien indikaattoreiden joukossa toisissa seurantakoreissa. Tällaisina globaalia vastuuta heijastavina indikaattoreina voidaan nähdä ainakin kulutuksen jalanjälki, Suomen kasvihuonekaasupäästöt ja -poistumat, kiintiöpakolaisten ja turvapaikan saaneiden määrä, sekä suurten ja keskisuurten suomalaisyritysten globaali vastuullisuus. Muiden maiden tavoin Suomi tekee säännöllisesti vuosittain SDG-kohtaisia selvityksiä Agenda 2030:n toimeenpanosta ja etenemisestä Suomen vapaaehtoisessa, julkisesti saatavilla olevassa maaraportissa (ns. VNR-raportti).⁴²

Globaalit ulkoisvaikutukset ja Spillover-indeksi

Lähtökohtana on, että strategiat kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi on pantava täytäntöön kotimaassa aiheuttamatta kielteisiä vaikutuksia muihin maihin (ns. ulkoisvaikutukset). Agenda 2030 ja kestävä kehityksen tavoitteet sisältävät huomioita kansainvälisten ulkoisvaikutusten merkityksestä. SDG12:ssa (vastuullinen kuluttaminen ja tuotanto) vaaditaan kehittyneitä maita ottamaan johtoasema kulutuksen ja tuotannon haittavaikutusten leviämisen torjunnassa. Mielipidevaikuttajat ovat syyttäneet rikkaita maita "luovasta

⁴⁰ <https://kestavakehitys.fi/toimikunta> (vierailtu 31.3.2021).

⁴¹ <https://kestavakehitys.fi/tietoa-seurannasta> (vierailtu 22.4.2021)

⁴² <https://sustainabledevelopment.un.org/memberstates/finland> (vierailtu 15.2.2021).

hiilen laskemisesta" laskemalla vain "tuotantopohjaiset" päästöt ja jättäen huomioimatta kulutukseen perustuvat päästöt. Kokonaiskuvan hahmottamiseksi ulkoisvaikutukset on tunnistettava ja mitattava.

2010-luvun lopulta lähtien *Sustainable Development Report* -verkkosivusto⁴³ on esittänyt parhaat saatavilla olevat tiedot maiden positiivisista ja negatiivisista ulkoisvaikutuksista, ja nämä tiedot on yhdistetty *Spillover*-indeksiin.

Ulkoisvaikutukset (*spillovers*) voidaan ryhmitellä kolmeen luokkaan:⁴⁴

1. **Ympäristövaikutukset** kattavat luonnonvarojen käyttöön ja pilaantumiseen liittyvät kansainväliset levinneisyydet ja sosiaaliset vaikutukset. Ympäristövaikutuksia voi syntyä kahdella tavalla: 1) rajat ylittävillä vaikutuksilla kauppaan ja 2) suorilla rajat ylittävillä ilman ja veden virtauksilla. Kauppaan liittyvät heijastusvaikutukset saadaan käyttämällä kulutukseen perustuvaa laskentakehystä (*Consumption-based Accounting, CBA*) ja eristämällä "tuonti" -komponentti. Käyttämällä työkaluja, kuten monialuekohtaisia panos-tuotos (*Multi-regional input-output, MRIO*) -tietokantoja yhdistettynä ympäristöä, biologista monimuotoisuutta ja sosiaalisia tekijöitä koskeviin tietokantoihin, on mahdollista arvioida kulutukseen ja kauppaan liittyviä rajat ylittäviä vaikutuksia. Parempien mittaustapojen luominen rajat ylittävälle virtauksille (ilman ja veden kautta) kullekin maalle on edelleen tärkeä tutkimuskohde.
2. **Talouteen, rahoitukseen ja hallintoon liittyvät heijastusvaikutukset** kattavat kansainvälisen kehitysrahoituksen (esim. julkinen kehitysapu), vilpillisen verokilpailun, pankkisalaisuuden ja kansainväliset työnormit.
3. **Turvallisuuden heijastusvaikutukset** sisältävät kielteisiä ulkoisvaikutuksia, kuten asekauppa ja erityisesti pienaseiden kauppa ja järjestäytynyt kansainvälinen rikollisuus, joilla voi olla epävakauttavia vaikutuksia erityisesti köyhempiin maihin. Positiivisiin ulkoisvaikutuksiin kuuluvat esimerkiksi investoinnit konfliktien ehkäisemiseen ja rauhanturvaamiseen muun muassa YK:n kautta.

4.2. Näkökulmia globaalin vastuun indikaattoreista verrokkimaissa

Globaalin vastuun toteutumista kuvaavien mittareiden suomalaista kehitystyötä varten tässä selvityksessä tarkasteltiin maatason kansainvälisten vaikutusten mittaamista eri valtioissa. Euroopasta selvitykseen valittiin Alankomaat, Norja, Ruotsi, Saksa ja Viro. Muualta maailmasta tarkastelussa olivat Kanada ja Uusi-Seelanti. On huomattava, että selvitykseen valitut verrokkimaat ovat osaltaan edelläkävijöitä eli niiden toiminta kuvaa alan kehittyneimpiä käytäntöjä.

Norja, Ruotsi ja Viro ovat kiinnostavia referenssejä Suomen naapurimaina, joilla on paljon yhteistä historiassa, taloudessa ja yhteiskunnan arvopohjassa. Eurooppalaiset verrokkimaat ovat edustaneet hyvää tasoa kestävän kehityksen kansainvälisissä maavertailuissa. Myös Kanada ja Uusi-Seelanti ovat esimerkiksi arvopohjansa puolesta Pohjoismaiden kaltaisia yhteiskuntia, minkä lisäksi niiden virallinen kieli englanti teki niistä selvityksen vertailussa helpommin arvioitavia.

Tietolähteenä maavertailussa on käytetty aluksi kunkin maan vapaaehtoista kansallista kestävän kehityksen SDG-pohjaista maaraportointia, jota kansalliset tilastoviranomaiset kokoavat eri maissa. Käytössä on ollut vaihtelevasti myös muita melko tuoreita ja relevantteja julkisesti saatavilla olevia julkaisuja. Tämän lisäksi selvityksessä on käyty läpi eri maissa rakennettuja kansallisia tietokantoja kestävän kehityksen indikaattoreista, joiden toteutus ja sisältö poikkeavat jonkin verran toisistaan. Kaiken kaikkiaan erilaiset tietolähteet täydentävät hyvin toisiaan rakentaen kunkin maan kestävän kehityksen indikaattoreista varsin kokonaisvaltaisen kuvan. Yksityiskohtaisempi vertailu maaraporteista löytyneistä globaalia vastuuta kuvaavista indikaattoreista on tämän selvityksen liitteenä (ks. liite 3).

⁴³ <https://dashboards.sdindex.org/> (Vierailtu 22.4.2021)

⁴⁴ SDSN & IEEP (2020), s. 13-14.

4.2.1. Globaali vastuu maaraporteissa

Alankomaat

Alankomaiden tuoreimman raportoinnin (2020) näkökulma on sangen toimijalähtöinen eli tekoja ja saavutuksia katsotaan toimijoiden piirissä hallituksen tasolta kuntien, yritysten ja tutkimuslaitosten kautta kansalaisyhteiskunnan ja yksilön tasolle. Lähestymistapa konkretisoi näin globaalin vastuun kysymyksiä kaikille toimijatasoille. Raportti nostaa esille myös Alankomaiden toiminnan kielteiset vaikutukset maan rajojen ulkopuolella (*spillovers*) esimerkiksi kaupan, logistiikan ja matkailun alueilla toimenpiteitä vaativana asiana. Alankomaiden vuoden 2019 tarkastelu ei tarjoa juuri mitään uutta mittaristoa globaalin vastuun tematiikkaan. Pohjanmeren faunaan liittyvä indikaattori nostaa kuitenkin kiinnostavasti esiin vedenalaisen biodiversiteetin osana valtion kansainvälistä vastuuta. Vastaavalle globaalin vastuun näkökulmalle voisi olla käyttöä myös Suomessa Itämeri-kontekstissa. Alankomaiden yksityisen sektorin puolelta kannattaa mainita *MVO Nederland (CSR Netherlands)*, joka on tuonut markkinoille *Nieuwe Economie Index (New Economy Index, NEX)* - työkalun. Sen tavoitteena on mitata kiertotalouden, ilmastoneutraalin toiminnan ja inklusiivisuuden osuutta Alankomaiden taloudessa.

Norja

Norja (2019) edistää inklusiivista kehitystä ja hyvää hallintoa kansainvälisesti sekä panostaa muihin maihin verrattuna vahvasti (1% bruttokansantuotteesta) kehitysyhteistyöhön. Alankomaiden tapaan Norja on varsin laajasti kuvaillut esimerkein sitä, kuinka norjalaiset organisaatiot (kansalaisjärjestöt, yliopistot, yritykset, yms.) osallistuvat kestävän kehityksen tavoitteiden mukaiseen yhteistoimintaan eri puolilla maailmaa. Norjassa (kuten myös Kanadassa) naisten tasa-arvo on läpileikkaava prioriteetti. Esitetty tieto on kuitenkin hyvin kuvailevaa eli tyyli on tarinallinen, ja kovaa dataa (lukuja) tai indikaattoreita on satunnaisesti tarinoiden sisällä. Indikaattorit ovat tekstissä hyvin implisiittisesti. Sama näkyy myös vuoden 2018 raportissa. Norjan tilastokeskuksen (SSB) verkkosivuilla on palvelu, josta saa ajantasaisimman tiedon kestävän kehityksen tavoitteisiin liittyvistä indikaattoreista ja tilastoista.⁴⁵ Kaikki palvelussa oleva tieto keskittyy Norjaan eikä siinä näy globaalin vastuun mittareita. Norjan aineistoista voi kaivaa esimerkkeinä muutamia indikaattorin tapaisia. Mittaamisessa kyse on vielä pikemminkin painotuksien seurannasta kuin valtion globaalin vastuun todellisista vaikutuksista kestävään kehitykseen.

Ruotsi

Ruotsin tuore raportti (*Leaving no one behind, 2020*) ponnistaa kunnianhimoisesti havainnosta, että epätasa-arvo yhteiskunnassa vaatii ehkäisytyötä ja parempaa mittaamista. Lähtökohta ja analyysin fokus paikallisen tilastoviranomaisen raportissa on kansallinen, mutta viitekehys on globaali (*SDG*). Raportissa ei käydä systemaattisesti läpi kaikkia kestävän kehityksen tavoitteita, vaan keskitytään Ruotsin tasa-arvokehityksen kannalta relevantteihin ilmiöihin. Ruotsin toiminnan vaikutuksia kansainvälisesti ja maan rajojen ulkopuolella ei oikeastaan käsitellä. YK:n julkaisusta lainattu kaavio Covid-19-pandemian vaikutuksista eri kestävän kehityksen tavoitteisiin on yleisesti kiinnostava yksityiskohta. Ruotsin vuoden 2019 maaraportti on globaalin vastuun selvitystehtävän näkökulmasta selkeämpi. Se avaa valikoitua tietoa Ruotsin kaikkiaan 232 + 50 kestävän kehityksen indikaattorista, joista osa on jossakin määrin relevantteja myös globaalin vastuun ulottuvuudelle. Ruotsista nousee esille muutamia globaalin vastuun näkökulmasta kiinnostavia indikaattoreita, mutta tämä mittaristo on hyvin kehitysyhteistyöhön orientoitunut.

Saksa

Saksan kansallinen raportointi on laajaa, fokusoitunutta, järjestelmällistä ja täsmällistä, mutta aivan kaikkiin kestävän kehityksen asioihin ei kiinnitetä välttämättä huomiota. Erillisen indikaattoriraportin (2018) jälkeen Saksan maakohtainen SDG-raportointi näyttää siirtyneen täysin online-muotoon vuoden 2019 raportista alkaen. Aineisto keskittyy vahvasti Saksan sisäisiin mittauksiin, mutta mukana on myös sangen pitkä lista globaalin vastuun kannalta

⁴⁵ <https://www.ssb.no/sdg-en> (vierailtu 15.2.2021).

erityisen relevantteja ja kiinnostavia mittareita. Tämän selvityksen kannalta kiinnostavia esimerkkejä ovat muun muassa virtaavien vesistöjen Saksan ulkopuolella aiheuttama kuormitus ympäristöön sekä kulutustavaroiden hankintaketjujen hallintaan liittyvät asiat. Lisäksi Saksan kestävä kehityksen strategiassa on pohdittu globaalin kehityksen kannalta tärkeitä kysymyksiä, kuten ruokahävikkiä. Niihin oltiin vasta suunnittelemassa indikaattoreita, joissa voi olla myös globaalin vastuun kantamisen ominaispiirteitä.

Viro

Virossa on luotu (2018-2020) valtion kehityksen strateginen suunnitelma *Estonia 2035*, joka toimii lomittain YK:n kestävä kehityksen tavoitteiden kanssa. Näin integroidaan kestävä kehitys kaikille hallinnon aloille. Kansallinen tiedon kokoamisen ja esittämisen väline on ”Totuuspuu” (*Tõetamm*), jota ylläpitää kansallinen tilastokeskus.⁴⁶ Puuta on mahdollista tarkastella sekä kestävä kehityksen tavoitteiden että kansallisen strategisen suunnitelman indikaattoreiden läpi. Viron maaraaportissa globaali vastuu näyttäytyy vahvasti erilaisten kehitysprojektien kautta. Vastaavalla tavalla kuin Ruotsi, Norja tai Kanada oli keskittämässä kehitystukia alueellisesti Saharan eteläpuoliseen Afrikkaan, Viron globaalille vastuulle ominaisia kansainvälisen kehitysyhteistyön kohteita ovat maat, joita yhdistää historiallinen yhteys Neuvostoliiton. Toinen kiinnostava näkökulma Viron globaalissa vastuussa on kulttuurin edistämisen korostaminen ikään kuin nimeltä mainitsematta jääneenä YK:n kestävä kehityksen tavoitteena. Viro näyttäytyy usein myös digitaalisuuden edistäjänä niin hallinnon (*e-governance*) kuin ihmisten arjessa kehittyvissä maissa. Viron kansainvälisen yhteistyön kuvauksissa nousee esiin asioita, joita voisi hyvin olla mahdollista käyttää myös globaalin vastuun indikaattoreiden perustana.

Kanada

Kanadan raportoinnissa tulee esille muutamia globaalin vastuun piiriin sopivia mittareita SDG-indikaattoreiden ulkopuolelta. Relevantteja asioita, joille voi ajatella myös mittareita, ovat muun muassa ulkomaisten opiskelijoiden ja tutkijoiden tukeminen, alkuperäiskansojen oikeudet, maahanmuuttajien kotouttaminen ja kehittyvien maiden verojärjestelmien rakennustuki. Kanadassa vastuun kokonaisuuden läpileikkaava teema on naisten tasa-arvon parantaminen yhteiskunnassa, myös globaalisti, ja keskiössä on ollut *Feminist International Assistance Policy*. Toinen merkittävä linjaus on kahdenkeskisen kehitysavun kohdentaminen voimakkaasti Saharan eteläpuoliseen Afrikkaan. Puhtaasti Kanadan sisäisen kehityksen strategian toteutumisen seurantaan on luotu sarja indikaattoreita, joita voidaan verrata Suomen kestävä kehityksen seurantarjestelmän joihinkin seurantakoreihin. Näkökulma on näissä rajoitettu kestävä kehityksen ekologisen ulottuvuuden alueelle.⁴⁷ Kanadan *Global Compact Networkin* vuosittain tekemän kyselyn aineisto heijastelee kanadalaisen liike-elämän näkemystä prioriteeteista globaalissa kehityksessä. Tarkastelu tuo myös selvästi esille eri SDG-tulokulmien eli globaalin vastuun osatekijöiden ja vaikutusten linkittyneisyyden käytännössä.

Uusi-Seelanti

Uudessa-Seelannissa luotu nykyistä ja tulevaa hyvinvointia hahmottava *Living Standards Framework* hyödyntää OECD:n dataa. Kehitystä seurataan myös paikallisen tilastokeskuksen kehittämällä *Aotearoa New Zealand* -indikaattorisetillä. Yksi Aotearoan monista hyvinvoinnin ulottuvuuksista käsittää ryhmittelyn Uuden-Seelannin globaalin vastuun indikaattoreista (*Impact on the rest of the world*). Indikaattoriryhmittelyssä näkyy kestävä kehityksen pääoma-ajattelu (*financial, human, natural, physical capitals*). Indikaattoriryhmittelyn tavoitteena on osoittaa, kuinka uusiseelantilaisten toimet voivat vaikuttaa muiden maiden hyvinvointiin.⁴⁸ Niitä voidaankin pitää globaalin vastuun mittaamisen näkökulmasta relevantteina. Lisäksi huomattavaa on Uuden-Seelannin pyrkimys vahvistaa inklusiota ja kestävä kehitys kansainvälisessä kaupassa.

⁴⁶ <https://tamm.stat.ee/> (vierailtu 15.2.2021).

⁴⁷ <https://www.canada.ca/en/environment-climate-change/services/environmental-indicators/federal-sustainable-development-strategy.html> (vierailtu 15.2.2021).

⁴⁸ https://wellbeingindicators.stats.govt.nz/?_ga=2.31218879.1208200929.1613122624-262112352.1613122624, (vierailtu 15.2.2021).

4.2.2. Yhteenvettoa maatarkasteluista

Yhteenvetona verrokkimaiden raportoinnista voidaan todeta, että eri maiden kestävän kehityksen tarkasteluissa tulee esiin joukko indikaattoreita tai mahdollisia indikaattorin aiheita, joilla on kytkentä myös globaalin vastuun seuraamiseen kansainvälisessä yhteisössä. Analyysia tulkittaessa on kuitenkin muistettava, että maavertailuun valituilla mailla ei ole yhtenäistä ja vertailukelpoista raportointia, koska raportit ovat vapaaehtoisia ja jokainen maa toteuttaa raportointia parhaaksi katsomallaan tavalla. Analyysissä esille nousseita indikaattorin aiheita on myös jaoteltu Suomen kestävän kehityksen nykyisen seurantajärjestelmän korirakenteen muodostamassa kehityksessä. Oheisessa taulukossa on esitetty indikaattoreita ja niihin liittyviä mittareita, joilla on selkeästi kytkentää Suomen seurantajärjestelmän ”Globaali vastuu ja johdonmukaisuus”-koriin. Indikaattoreita ja Suomen kestävän kehityksen seurantakoreja tarkastellaan lisää jäljempänä osiossa 5.2.

INDIKAATTORIN AIHE	FI	EE	SE	NO	DE	NL	CA	NZ	Mittari
<i>Liityntöjä Suomen keke-seurantakoriin Globaali vastuu ja johdonmukaisuus</i>									
Kauppapolitiikka / Panostus kehittyvissä maissa	1		1						Suomen kehitys Commitment to Development -indeksin kauppapolitiikkaa mittaavalla osa-indeksillä (FI); Aid for Trade commitments and disbursements (SE)
Kauppapolitiikka / Kaupan esteiden vähentäminen				1			1		Duty-free and quota-free market access to the least developed countries (NO); duty-free treatment to imports from least-developed countries (LDCs) (CA)
Ulkomaankaupan volyymi ja jakauma	1				1	1			Suomen tuonti ja vienti tonneittain ja materiaaliyryhmittäin (FI); Imports from least developed countries (LDCs) = Percentage share of total imports to Germany (DE); total imports from LDCs (NL)
Kehitysyhteistyörahoitus / Development aid	1		2	1	1	1		1	Suomen kehitysyhteistyörahoituksen kehitys (FI); Total official development assistance (ODA) and other official flows to developing countries (OOF) (SE); Total official development assistance (ODA) as a share of GNI (SE); Proportion of GNI to official development assistance (%) (NO); Expenditure for official development assistance (ODA) as a proportion of gross national income (percentage share) (DE); development aid (NL); Economic standard of living: Official development assistance (NZ)
Kansainvälinen kriisin- ja konfliktien hallinta	1			1	1		1		Suomen osallistuminen kansainväliseen kriisinhallintaan (FI); Funding (USD) dedicated to facilitating and assisting dialogue initiatives and peace processes in conflicts (NO); Number of projects to secure, register and destroy small arms and light weapons carried out by Germany in affected regions of the world (DE); International peacekeeping missions (CA)
Kotimaan yritysten globaali vastuullisuus	1								Suurten ja keski suurten suomalaisyritysten globaali vastuullisuus (FI)
Ilmastonmuutoksen uhrien tuki ja uhriutumisen torjunta		1							Kehittyviin maihin ja eniten ilmastonmuutoksen uhreiksi joutuviin maihin suunnattu rahamäärä ilmastonmuutoksen torjunnan tukemiseksi (EE)
Humanitaarinen apu ja rahalähetykset		1						1	Lahjoitukset humanitaariseen apuun (muu kuin kehitysyhteistyö ODA) (EE); Economic standard of living: Remittances to other countries (NZ)
Globaalin keke-töy johdonmukaisuus ja koordinointi			1	1					Coherence and coordination between different levels, participants and policy areas (SE); Potential obstacles to a more coherent approach to international development cooperation (!) (NO)
Suorat investoinnit (kehittyviin maihin)								1	Financial and physical capital: Foreign direct investment (NZ)

Taulukko 1. Globaalin vastuun ja johdonmukaisuuden mittareita Suomessa ja muissa tarkastelluissa maissa.

4.3. Globaalin vastuun indikaattorit kansainvälisissä järjestöissä ja tutkimuslaitoksissa

Selvityksessä perehdyttiin kansainvälisissä järjestöissä ja tutkimuslaitoksissa (esimerkiksi OECD, Sustainable Development Solutions Network (SDSN), Center for Global Development (CGD), Eurostat ja Tilastokeskus) tehtyyn työhön globaalin vastuun indikaattoreiden kehittämiseksi. Samalla arvioitiin kehitettyjen indikaattoreiden soveltuvuutta Suomen globaalin vastuun toteutumisen mittaamiseen. Lisäksi käytiin läpi Tilastokeskuksen ylläpitämän YK-indikaattorikonaisuuden indikaattorit ja niiden soveltuvuus globaalin vastuun mittaamiseen. Seuraavassa esitellään näitä kansainvälisiä globaalin vastuun indikaattoreita, jotka voisivat soveltua myös Suomen kestävän kehityksen tavoitteiden seuraamiseen globaalin vastuun ja johdonmukaisuuden näkökulmista.

1. **Sustainable Development Ranking**⁴⁹ kuvaa eri maiden SDG-tavoitteiden saavuttamista. Ranking on YK:ssa, *United Nations Statistics Divisionin* toteuttama mittaus YK:n 193 jäsenvaltion suoriutumisesta kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Se antaa hyvän kokonaiskuvan myös Suomen suoriutumisesta kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi ja erittelee ne SDG:t, joiden suhteen suoriudutaan hyvin ja huonosti. Erityisesti ulkoisvaikutusten seuraaminen⁵⁰ olisi Suomen osalta tärkeää, koska Suomi menestyy kestävän kehityksen tavoitteiden suhteen kokonaisuudessaan erittäin hyvin, mutta ulkoisvaikutusten huomioimisen jälkeen Suomen pisteytys heikkenee merkittävästi. Isossa kuvassa Suomen aiheuttamat ulkoisvaikutukset eivät ole siis kovin imartelevia. Suomessa kannattaisi seurata nimenomaan oman pisteytyksen kehittymistä. Vertailu muihin ei ole ensisijaista, koska Suomi ei vaikuta toisten maiden SDG-panostuksiin vaan voi vaikuttaa omiin toimiin. Kyseinen indeksiluku sopii indikaattorina kuvaamaan globaalia vastuuta ja johdonmukaisuutta sellaisenaan tai sitä voi tarkastella myös yksityiskohtaisemmin jakamalla se pienempiin osiin esimerkiksi seuraamalla erityisesti niitä SDG-tavoitteita, joiden suhteen Suomi menestyy heikosti. Seurannan kohdentamisella nimenomaan heikon suorituksen kohteisiin pyritään saamaan asialle huomiota ja sitä kautta muutosta.
2. **The Commitment to Development Index (CDI)**⁵¹ on *Center for Global Development* -järjestön vuosittain julkaisema indeksi, joka luokittelee maailman rikkaimpien maiden sitoutumista köyhissä maissa asuvia viittä miljardia ihmistä hyödyttävään politiikkaan ja mittaa politiikan vaikutuksia. Näkökulma korostaa maiden ulkoisvaikutuksia, tässä tapauksessa erityisesti vaikutuksia köyhimpiin maihin. Rikkaat ja köyhät maat ovat yhteydessä toisiinsa monin tavoin ja indeksi kuvaa vaikutuksia perinteistä kehitysrahoitusta laajemmassa mittakaavassa. CDI arvioi rikkaiden maiden kansallisia toimia seitsemällä osa-alueella: kehitysrahoitus (*development finance*), sijoitukset (*investment*), muuttoliike (*migration*), kauppa (*trade*), ympäristö (*environment*), turvallisuus (*security*) ja tekniikka (*technology*). Indeksien tarkoituksena on osoittaa, että rikkaiden maiden vaikutukset köyhempiin maihin voivat olla merkittävämpiä kuin mitä pelkkä kehitysrahoituksen määrä osoittaa. Se myös korostaa, että laadulla on merkitystä ja että kehitysyhteistyöpolitiikka on enemmän kuin avun antamista. Suomessa indeksiä voitaisiin käyttää sellaisenaan kuvaamaan Suomen globaaleja vaikutuksia, mutta sen avulla voitaisiin tarkastella tarkemmin myös erityisiä teemoja. Esimerkiksi *investment*-teemasta löytyisi hallintotapoja kuvaavia indikaattoreita ja *technology*-teemasta indikaattoreita kuvaamaan koulutuksen vaikutuksia (ml. ulkomaisten opiskelijoiden kouluttaminen ja akateeminen tutkimusyhteistyö köyhempien maiden tutkijoiden kanssa). Lisäksi *security*-osiosta löytyisi indikaattoreita, jotka kuvaavat terveystalouden ulkoisvaikutuksia.
3. **Tax Haven Index**⁵² kuvaa eri maiden ponnisteluja globaalien ja reilun verojärjestelmän rakentamiseksi. Indeksi arvioi 20 indikaattorin perusteella eri valtioiden vero- ja rahoitusjärjestelmiä luodakseen selkeän kuvan siitä, mitkä valtiot luovat mahdollisuuksia yhteisöveron väärinkäyttöön (ns. veroparatiisi-indeksi). Indeksissä tarkastellaan yhteisöveroaastetta, lainsäädännön puutteita ja mahdollistamia porsaanreikiä, veroraportoinnin läpinäkyvyyttä, verokeinottelun vastaisia toimia ja kaksinkertaista verotusta koskevia sopimuksia. Tämä indikaattori sopii sellaisenaan hallintotapoja (*governance*) kuvaavaksi indikaattoriksi.

Suomen suoriutumista näiden edellä kuvattujen kolmen indikaattorin osalta on tarkoituksenmukaista seurata Suomen omaan kehitykseen verrattuna. Pelkkä ranking siitä millä sijalla Suomi kussakin vertailussa on, ei ole tavoitteiden saavuttamisen kannalta mielekäs.

⁴⁹ <https://dashboards.sdindex.org/rankings> (vierailtu 15.3.2021).

⁵⁰ <https://dashboards.sdindex.org/rankings/spillovers> (vierailtu 15.3.2021).

⁵¹ <https://www.cgdev.org/cdi#/> (vierailtu 15.3.2021).

⁵² <https://cthi.taxjustice.net/en/cthi/cthi-2021-results> (vierailtu 15.3.2021).

5. Johtopäätökset

Tämä luku sisältää selvityksen tehneen asiantuntijaryhmän ehdotukset globaalin vastuun käsitteen määritelmäksi ja globaalin vastuun kansallisen seurantarjestelmän, mukaan lukien indikaattoreiden, kehittämiseksi Suomessa.

5.1. Ehdotus globaalin vastuun määritelmäksi

Globaalin vastuun määrittelemisen edellyttää sen sisällön ja siihen liittyvien toimijoiden ja niiden roolien ja vastuiden täsmentämistä. Seuraavaan tiivistetään, osin jo edellä esiin nostettuja, määrittelyssä huomioitavia elementtejä. Osion lopussa on ehdotus globaalin vastuun määritelmäksi.

5.1.1. Globaalin vastuun elementit

Globaalin vastuun määrittelemiseksi ehdotetaan seuraavanlaisten näkökohtien ja elementtien huomioimista:

- **Globaali vastuu on kattokäsite**, jonka alla täsmennetään kuinka turvataan ympäristön ja yhteiskuntien kantokyky ja kestävyys ja ihmisen elinmahdollisuudet.
- **Globaalin vastuun ulottuvuudet**: Globaaliin vastuuseen kuuluu laaja teemakokonaisuus. Täsmennetään merkitykselliset kysymykset ja kokonaisuudet muun muassa yritys vastuussa näkyvästi tehdyn jaottelun – ympäristö-, sosiaalinen sekä taloudellinen vastuu ja hyvä hallinto – avulla. Tämä jaottelu näkyy esimerkiksi YK:n *Global Compact* -yritysvastuualoitteessa.⁵³ Kokonaisuuden täydentämiseksi huomioidaan myös valtioiden turvallisuuteen keskittyvän Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö Etyjin jaottelu, jossa valtioiden turvallisuutta tarkastellaan laaja-alaisesti kolmen ulottuvuuden kautta: poliittis-sotilaallinen, talous- ja ympäristö- sekä inhimillinen ulottuvuus.⁵⁴ Etyjin ja siinä käsiteltyjen ulottuvuuksien huomioiminen olisi ajankohtaista siksi, että Suomen tasavallan presidentti Sauli Niinistö on äskettäin nostanut esiin Etyjin arvojen ja toiminnan merkityksen ja potentiaalinen nykyisiin kansainvälisiin haasteisiin vastaamiseksi.⁵⁵
- **Globaaliin vastuun konkreettinen sisältö ja tavoitteet**: Globaaliin vastuuseen liittyviä kysymyksiä konkretisoidaan vuoteen 2030 asti voimassa olevissa YK:n kestävän kehityksen tavoitteissa. Globaaliin vastuuseen, myös kestävän kehityksen tavoitteisiin, liittyviä ihmisoikeuksia auttavat täsmentämään YK:ssa hyväksytyt yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet.⁵⁶
- **Globaalin vastuun toimijat sekä niiden roolit ja vastuut**: Globaalin vastuun toteuttamisessa kaikilla on rooli. Globaalin vastuun konkretisoiminen edellyttää kuitenkin eri toimijoiden roolien ja vastuiden täsmentämistä. Eri toimijoilla on erilainen rooli, koska niillä on erilaista vaikutusvaltaa ja niiden toimilla on erilaisia vaikutuksia. Siksi eri toimijoiden vastuukin on erilaista.⁵⁷ Globaalin vastuun toteuttamiseen tarvitaan myös eri toimijoiden yhteistyötä. Keskeiset toimijat ovat valtiot, yritykset ja yksilöt.

⁵³ <https://www.unglobalcompact.org/> (vierailtu 31.3.2021).

⁵⁴ <https://finlandabroad.fi/web/osce/lyhyesti-etyjista> ja <https://www.osce.org/what-we-do> (vierailtu 31.3.2021).

⁵⁵ Sauli Niinistö (2021).

⁵⁶ https://www.ohchr.org/documents/publications/guidingprinciplesbusinessshr_en.pdf (vierailtu 31.3.2021).

⁵⁷ Valtioiden ja yritysten erilaisia rooleja ja vastuita on täsmennetty myös yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskeissa YK:n ohjaavissa periaatteissa.

Valtiot: globaalissa vastuussa keskeisin rooli on valtioilla ja niiden vastuulla, koska kansainvälisessä poliittisessa ja oikeudellisessa järjestelmässä valtioille on määritelty primäärirooli. Valtiot linjaavat keskinäisiä suhteitaan ja kansainvälisen yhteisön pelisääntöjä valtioidenvälisellä kansainvälisellä politiikalla ja sääntelyllä. Valtiot vastaavat kansainvälisestä sääntelystä sekä kansainvälisen oikeuden että EU:n oikeuden piirissä. Kansainvälisen oikeuden sääntelyä tehdään keskeisesti joko kansainvälisillä sopimuksilla, jotka tuottavat valtioille oikeudellisia velvoitteita, tai hyväksymällä ei-sopimusmuotoisia, poliittisesti sitovia asiakirjoja. Ensin mainittuihin kuuluvat muun muassa erilaiset kansainväliset ympäristö- ja ihmisoikeussopimukset ja viimeksi mainittuihin esimerkiksi Agenda 2030. Valtioiden oikeudellisia velvoitteita käsitellään valtionvastuu (*state responsibility*) -käsitteen alla. Globaalia vastuuta voidaan täsmentää niin, että se sisältää sekä valtion vastuun toteuttaa sitä oikeudellisesti sitovat kansainväliset velvoitteet (valtionvastuu, *state responsibility*) että vastuun toteuttaa myös valtiota ei-oikeudellisesti sitovat kansainväliset sitoumukset.

Valtioiden tulee varmistaa globaalin vastuun toteutuminen politiikkalinjauksillaan, sääntelytoimillaan ja rahoitusohjauksellaan. Valtion kansallisilla toimilla (mm. verotus, rahoitus, kauppa, muuttoliike, maatalous, metsätalous, ilmastopolitiikka) on vaikutuksia sekä kansallisesti että usein myös maan rajojen ulkopuolella. Valtio toimii omien rajojensa ulkopuolella, kun se osallistuu valtioiden kansainvälisiin yhteistyörakenteisiin kuten kansainvälisten järjestöjen (YK, OECD, jne.) ja EU:n toimintaan. Valtio tuottaa vaikutuksia toisissa valtioissa myös muun muassa kahdenkeskisen kehitysyhteistyön kautta.

Yritykset: Yrityksillä on tärkeä rooli globaalin vastuun toteuttamisessa, koska varsinkin suuryritykset tuottavat merkittävästi ulkoisvaikutuksia ja niillä on tosiasiallisesti paljon, monia valtioitakin enemmän vaikutusvaltaa. Yritykset toteuttavat globaalia vastuutaan toimimalla yritysvastuun (*corporate responsibility*) edellyttämällä tavalla. Yritysvastuu tarkoittaa sitä, että yritys estää ja minimoi yritystoiminnan negatiiviset vaikutukset ympäristöön, ihmisiin ja yhteiskuntaan. Vastuullinen yritys noudattaa toimintamaansa kansallisia lakeja ja toimii lainsäädännön vaatimuksia vastuullisemmin huomioiden myös kansainvälisesti tunnustetut vastuullisuuden kriteerit, kuten ihmisoikeudet. Yritysvastuun kansainväliset kriteerit täsmentyvät YK:n Global Compactin, yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden ja kestävän kehityksen tavoitteiden avulla.⁵⁸

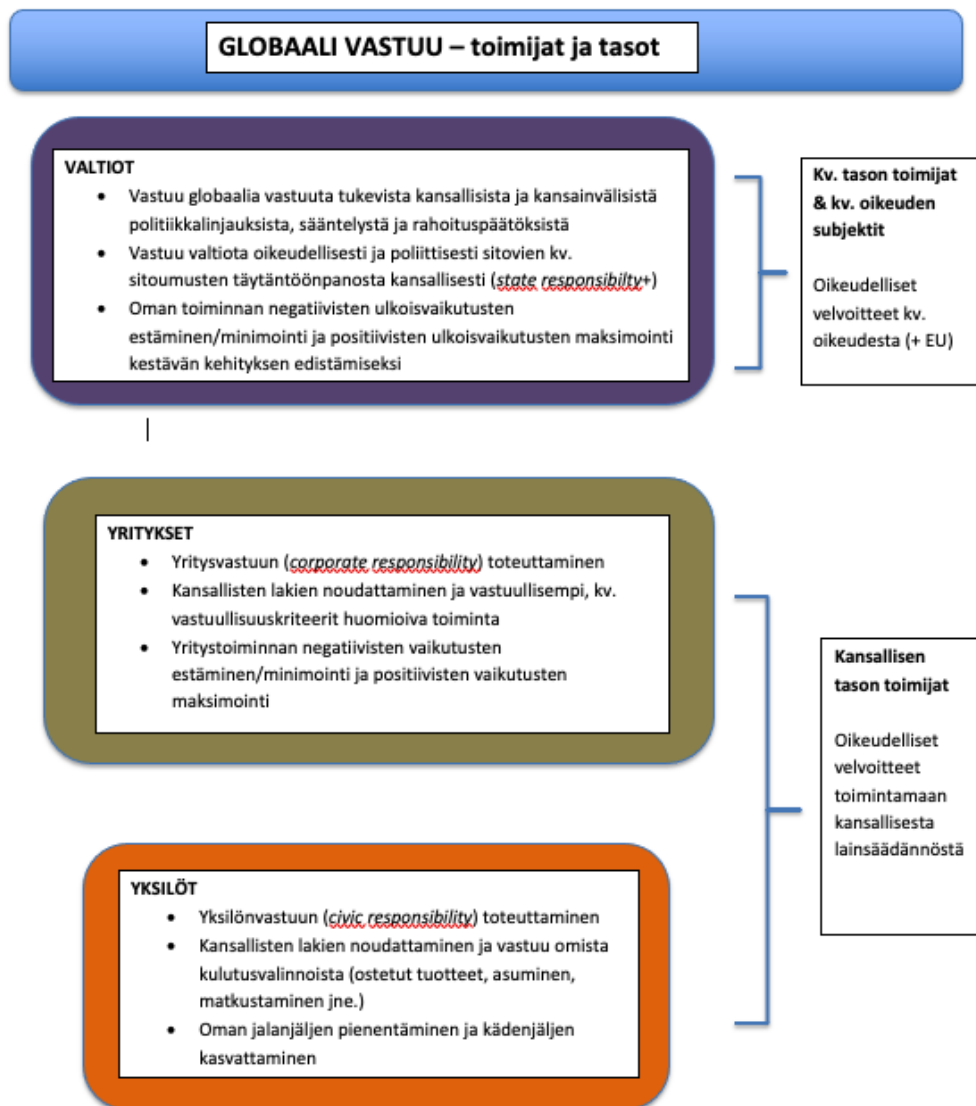
Yksilöt: Jokaisella yksilölläkin on rooli ja vastuuta. Yksilöiden vastuu (*civic responsibility*) määrittyy kansallisen lainsäädännön ja yksilöiden omien valintojen, erityisesti kulutusvalintojen kautta. Globalisoituneilla markkinoilla ostamiemme tavaroiden arvoketjut ulottuvat valtion rajojen ulkopuolelle. Lisäksi asuminen, matkustaminen ja ravintoon liittyvät valintamme, mukaan lukien ruokahävikki, tuottavat ympäristövaikutuksia.

- **Ulkoisvaikutukset:** Globaaliin vastuuseen liittyvissä huomioissa nousevat näkyvästi esiin ulkoisvaikutukset (*spillovers/externalities*) eli oman toiminnan vaikutukset muihin. Valtion näkökulmasta globaali vastuu nähdään valtion rajat ylittävinä negatiivisina tai positiivisina ulkoisvaikutuksina. Yrityksen näkökulmasta kyse on yrityksen toiminnan ulkoisvaikutuksista ihmisiin, ympäristöön ja yhteiskuntaan. Ulkoisvaikutuksia voidaan nähdä myös yksilötason toiminnassa. Globaalin vastuun tavoitteena on estää ja vähentää negatiivisia ulkoisvaikutuksia ja vahvistaa positiivisia ulkoisvaikutuksia.

⁵⁸ Liappis, Pentikäinen & Vanhala (2019).

- **Jalanjälki ja kädenjälki sekä *do no harm* – *do good*:** Vastuullisuuden alueella ja näkyvästi esimerkiksi yritys vastuussa käytetään jalanjälki-kädenjälki- ja *do no (significant) harm* – *do good* -jaotteluja. Ne linkittyvät negatiivisiin ja positiivisiin ulkoisvaikutuksiin.

Oheiseen kaavioon on täsmennetty globaalin vastuun keskeiset toimijat ja tasot (kansainvälinen/kansallinen), joissa ne toimivat ja joissa niiden oikeudelliset vastuut määrittyvät.

5.1.2. Ehdotus globaalin vastuun määritelmäksi

Selvityksen asiantuntijaryhmä ehdottaa seuraavanlaista globaalin vastuun määritelmää:

Gloaalissa vastuussa estetään ja minimoidaan negatiivisia ulkoisvaikutuksia ja maksimoidaan positiivisia ulkoisvaikutuksia kestävän kehityksen edistämiseksi. Globaali vastuu kattaa ihmisiin, ympäristöön, talouteen ja hyvään hallintoon sekä rauhaan ja turvallisuuteen liittyvät ulottuvuudet. Keskeisiä toimijoita ovat valtiot, yritykset ja yksilöt, jotka kantavat vastuuta eri tavoin. Tärkeimmät toimijat ovat valtiot, jotka sääntelevät myös yritysten ja yksilöiden toimintaympäristöä.

5.2. Päätelmiä globaalin vastuun teemoista ja indikaattoreista

Selvityksen pohjalta asiantuntijaryhmä ehdottaa suomalaisen kestäväen kehityksen seurantarjestelmän rakenteen ja seurannan indikaattoreiden kehittämistä ja uudistamista. Asiantuntijaryhmä ehdottaa, että tulevaisuudessa luovutaan nykyisestä korirakenteesta ja järjestelmää kehitetään niin, että se sisältäisi jäljempänä mainitut neljä ihmisiin, ympäristöön, talouteen ja hyvään hallintoon sekä rauhaan ja turvallisuuteen liittyvää ulottuvuutta. Päähuomio kiinnitetään valtion vastuuseen ja rooliin.

5.2.1. Hyvä hallinto globaalin vastuun teemana

Suomen seurantarjestelmästä puuttuu tällä hetkellä hyvää hallintoa (*governance*) kuvaava teema ja siihen liittyvät indikaattorit. Hyvään hallintoon liittyvät esimerkiksi investoinnit, hallintotavat, veronmaksu ja innovaatiot. Hallintotapoihin ja rahavirtoihin liittyvät indikaattorit nousivat esille sekä haastatteluissa että kansainvälisten toimijoiden dokumenteissa. Vaikka kaikki selvitykseen haastatellut asiantuntijat pitivätkin kehitysapua klassisena globaalin vastuun indikaattorina, monet peräänkuuluttivat rahamäärän ohella vaikuttavuuden arviointia. Lisäksi tiedostettiin, että suorat ulkomaiset investoinnit ovat suuri ulkoisen rahoituksen lähde monille kehittyville maille. Suomalaisten toimijoiden myös uskottiin vievän näihin maihin hyviä hallintotapoja. Ulkomaiset investoinnit voivat edistää esimerkiksi infrastruktuurin, asumisen, liikenteen, energiansaannin, koulutuksen ja verojärjestelmän kehittämistä. Maavertailussa löytyi esimerkkejä, kuten hallinnon uudistaminen ja verohallinnon kehittäminen kehittyvissä maissa, hyvä hallinto hyvän ravitsemuksen edistämiseksi sekä korruption ennaltaehkäisy ja vähentäminen. Lisäksi on huomattava, että kansallinen sääntely vaikuttaa epäsuorasti myös kansainvälisiin rahavirtoihin ja rikollisuuden, korruption ja veropetosten esiintymiseen myös valtion rajojen ulkopuolella.

Haastatteluissa sekä selvitystyössä mukana olleen ohjausryhmän huomioissa nousi esille erityisesti innovaatioiden merkitys ja sille toivottiin omaa indikaattoria. Tällä hetkellä innovaatioille löytyy hyviä kansainvälisiä indikaattoreita, mutta ne eivät juurikaan huomioi globaalin vastuun tai kestäväen kehityksen näkökulmia. Asiantuntijaryhmä ehdottaa, että esimerkiksi Suomen valtion julkisesta innovaatorahoituksesta kerättäisiin dataa vaikuttavuuden näkökulmasta. Käytännössä tämä voisi olla toteutettavissa innovaatorahoituksen arviointivaiheessa arvioimalla tukeeko haettava rahoitus kestäväen kehityksen, globaalin vastuun tai hiilineutraalin liiketoiminnan tavoitteita.

Center for Global Development tuottaa jonkin verran valmista dataa siitä, kuinka Suomi suoriutuu investointien, taloudellisen läpinäkyvyyden ja verotuksen käytännöissä kansainvälisessä *the Commitment to Development Index* vertailussa.⁵⁹ Lisäksi hyvin potentiaalinen ja valmiiksi saatavilla oleva verohallinnon käytäntöjä kuvaava *Tax Haven Index*⁶⁰ kuvaa eri maiden ponnisteluja globaalin ja reilun verojärjestelmän rakentamisessa, ja se olisi sellaisenaan sovellettavissa.

5.2.2. Hahmotelmia Suomen globaalin vastuun jaotteluksi ja teemoiksi

Asiantuntijaryhmä ehdottaa, että Suomen nykyistä kestäväen kehityksen kansallista seurantarjestelmää kehitetään ja uudistetaan. Välittömin tarve olisi integroida globaalia vastuuta ja johdonmukaisuutta kuvaavia indikaattoreita olemassa olevaan seurantarjestelmään, jotta näiden kansallisten indikaattoreiden ulkoisvaikutukset tulisivat selkeämmin esille. Jatkossa suositellaan nykyisestä korirakenteesta luopumista ja seurantarjestelmän ja indikaattoreiden muodostamista neljän ulottuvuuden pohjalle: 1) inhimillinen ulottuvuus, 2) ympäristö, 3) talous ja hyvä hallinto sekä 4) rauha ja turvallisuus. Näitä ulottuvuuksia ja niihin liittyviä konkreettisempia teemoja on alustavasti hahmoteltu alla olevaan taulukkoon. Listattuihin teemoihin on jo olemassa niitä kuvaavia indikaattoreita. Listaus perustuu selvitystyön haastatteluissa, maavertailuissa ja erilaisissa

⁵⁹ https://www.cgdev.org/cdi#/raw_investment (vierailtu 15.3.2021).

⁶⁰ <https://cthi.taxjustice.net/en/cthi/cthi-2021-results> (vierailtu 15.3.2021).

globaalin vastuun dokumenteissa esille tulleisiin keskeisiin teemoihin. **Jatkotyöstössä olisi hyvä kiinnittää huomiota muun muassa UNSDSN:n *International Spillover* -indeksiin**, koska se antaa kokonaiskuvan Suomen kestävän kehityksen ulkoisvaikutuksista.

I INHIMILLINEN ULOTTUVUUS Terveiden edellytykset • Terveiden edistäminen kehittyvissä maissa, esim. seksuaali- ja lisääntymisterveys (<i>CDI: Global Health Security</i>) Yhteiskunnallinen tasa-arvoisuus ja osallisuus • Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus • Yhteiskunnan integroituminen, ml. maahanmuuttajien kotouttaminen • Tasa-arvoiset mahdollisuudet digiaikana, <i>Digital divide</i> Koulutus ja osaamisen kehittäminen • Kehittyvien maiden akateemisen koulutuksen tuki kotimaassa (<i>CDI: Research Collaboration with Lower-Income Countries, Female Students as a Share of Total Foreign Students, Foreign Students (Lower-Income Weighted)</i>) • Koulutusvienti ja muu koulutusyhteistyö Työelämä • Toimitusketjujen työolojen hallinta ja parantaminen (<i>Tavaratuonti ns. riskimaista</i>)	II YMPÄRISTÖ Biodiversiteetti ja luontokadon ehkäiseminen • Luonnon monimuotoisuuden tila (<i>WWF: Living Planet Index; Maankäytön muutokset; Metsäkato</i>) Meriekosysteemien tila • Itämeren tila Kestävä vesihuolto • Saatavilla olevan veden riittävyys ja käytön turvallisuus Kulutus ja julkiset hankinnat • Kulutuksen jalanjälki (<i>Global Footprint Network: Ylikulutuspäivä</i>) • Ruokahävikki ja globaalin ruokajärjestelmän tehottomuudet (<i>Ruoan hankintaketjun hävikki</i>) • Kestävät julkiset hankinnat (pitkän ajan tavoite); sekä ympäristö- että sosiaalinen vaikutus Asuminen ja yhdyskunnat • Ilmastonmuutokseen sopeutuminen ja kiertotalous (<i>Energiatehokkuus, primäärienergiälähteet, materiaaliveirrat</i>)
III TALOUS JA HYVÄ HALLINTO Investoinnit • Kestävää kehitystä edistävät investoinnit (<i>Extractive Industries Transparency Initiative, EITI</i>) Innovaatiot • Kestävää kehitystä edistävät innovaatiot (<i>Innovaatiorahoituksen kohteet ja määrä kehittyvissä maissa</i>) Hallintotavat (governance) • Hallintotavat (<i>CDI: Investment Standards; Financial Secrecy</i>) Verotus • Verojen keruu ja maksu (<i>Tax Haven Index</i>) Korruptio ja lahjonta • Korruption ja lahjonnan torjunta (<i>CDI: Anti-Corruption</i>)	IV RAUHA JA TURVALLISUUS Rauhanturvaaminen ja konfliktinesto • Rauhanturva ja konfliktintorjunta (<i>CDI: Contributions to Peacekeeping Efforts; Female Peacekeepers; Arms trade</i>) Siviilikriisinhallinta • Siviilikriisinhallinta

Taulukko 2. Ehdotus Suomen globaalia vastuuta kuvaavaksi rakenteeksi, mahdollisia teemoja indikaattorien pohjaksi sekä jo olemassa olevia tai käytännön indikaattoreita teemaan liittyen.

5.3. Suosituksia globaalin vastuun sisällön ja mittaamisen jatkotoimiksi

Asiantuntijaryhmä ehdottaa, että Suomessa täsmennetään kaikkien globaaliin vastuuseen vaikuttavien eri toimijoiden rooleja, vaikutusvaltaa ja vastuita. Siinä on hyvä tuoda näkyviin myös valtioiden alueellinen ja paikallinen taso (Suomessa mm. kunnat). Lisäksi olisi tärkeää tarkentaa yritysten sekä erityisesti rahoitus- ja sijoitusorganisaatioiden rooli globaalin vastuun toteutumisessa.

Asiantuntijaryhmä ehdottaa globaalin vastuun eri kysymysten ja kokonaisuuksien konkretisointia edellä ehdotetun globaalin vastuun nelijaon avulla. Samalla on hyvä täsmentää myös eri ulottuvuuksiin liittyvien kysymysten keskinäisiä yhteyksiä.

Asiantuntijaryhmä ehdottaa globaalin vastuun vaikuttavuuden (*impact*) arvioinnin kehittämistä konkretisoimalla jalanjälki-kädenjälki -jaottelua sekä negatiivisia ja positiivisia ulkoisvaikutuksia ja tarkentamalla yritys vastuun *do no* (*significant*) *harm – do good* -jaottelua eri toimijoille.

Asiantuntijaryhmä ehdottaa, että Suomessa käynnistetään johdonmukainen prosessi globaalin vastuun mittaamisen ja seurannan kehittämiseksi. Ryhmä ehdottaa kehittämistä alla olevassa kuviossa 2 esitetyn prosessin mukaisesti. On tärkeä aloittaa tavoitteiden asettamisesta ja määritellä tavoitteille mittarit. Jos työ aloitettaisiin etsimällä ensin mittareita, tavoitteisiin ei päästä kokonaisvaltaisesti eikä tehokkaasti. Jos mittaaminen ja seuranta kohdentuu vain helposti jo valmiiksi saatavilla oleviin mittareihin, kokonaiskuva tavoitteiden saavuttamisesta jää vajaaksi. Mittareita olisi myös kohdennettava erityisesti niihin globaalin vastuun ulottuvuuksiin, joissa Suomi menestyy heikosti.

Kuvio 2. Prosessi globaalin vastuun mittaamisen ja seurannan kehittämiseksi

Ensimmäisessä vaiheessa päätöksentekijät vahvistavat globaalin vastuun mittaamisen tavoitteet keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Tässä vaiheessa varmistetaan myös tiedon kohderyhmä eli kenelle tietoa halutaan ensisijaisesti tuottaa ja minkälaisin tarkoituksiin (pätöksenteko, vaikuttaminen, viestintä, jne.). Tavoitteiden tulee olla selkeitä ja tarkoituksenmukaisia mutta tarpeeksi kunnianhimoisia, jos niillä halutaan lisätä vaikuttavuutta. Samalla tunnistetaan mitkä löydetystä globaalin vastuun indikaattoreista ovat Suomelle tarkoituksenmukaisia kestävän kehityksen tavoitteiden edistämiseksi.

Toisessa vaiheessa selvitetään käytännön mahdollisuuksia näiden tavoitteiden mittaamiseen eli määritellään ne mittarit, joilla ensimmäisessä vaiheessa määritellyt tavoitteet on käytännössä mahdollista mitata. Selvityksessä kuvataan globaalisti tällä hetkellä saatavilla olevia globaalin vastuun mittareita ja niiden tuottajia. Tässä vaiheessa voidaan myös kehittää uusia kansallisia mittareita Suomelle relevanttien globaalin vastuun indikaattorien mittaamiseksi ja selvittää, mitkä kansalliset toimijat voivat tuottaa tietoa. Kansallisen tiedon tuottamisessa

Tilastokeskuksella on keskeinen rooli, mutta myös muiden organisaatioiden (esim. julkiset rahoitusorganisaatiot) roolia voi vahvistaa. Tässä vaiheessa on tärkeä selvittää, miten indikaattoreiden datan keruu on mahdollista operationalisoida eli mistä luotettava ja riittävän usein päivittyvä data on käytännössä saatavilla.

Kolmannessa vaiheessa määritellään seurantaprosessi tavoitteiden saavuttamiseksi eli mittareiden tulosten analysoimiseksi. On tärkeä määritellä mikä taho vastaa seurannasta, miten ja missä tuloksista kerrotaan ja miten prosessia kehitetään pitkäjänteisesti, jotta mittarit vastaavat tavoitteita muuttuvassa toimintaympäristössä.

Yllä kuvatun prosessin kehittämisen lisäksi **Suomessa on tarpeen tehostaa kansallista kestävän kehityksen tiedon hallintaa ja parantaa resursointia**. Esimerkiksi OECD:llä on runsaasti Suomea koskevaa dataa, jota voisi nykyistä tehokkaammin hyödyntää kansallisessa kestävän kehityksen seurannassa.

Kestävän kehityksen seurannassa yleistyvät kansalliset online-alustat, jolloin tiedot päivittyvät reaaliaikaisemmin. Selvitystyössä hyviä esimerkkejä havaittiin esimerkiksi Saksasta ja Kanadasta. **Suomessakin olisi hyvä selvittää mahdollisuutta tällaisen rullaavasti päivitettävän online-alustan toteuttamiseen.**

Lähteet

Virallislähteet

Suomalaiset lähteet

Kehityspoliittinen toimikunta (2019), *Suomen kehityspolitiikan tila 2019: Globaalia vastuuta yli hallituskausien ja hallintorajojen*, https://www.kehityspoliittinentoimikunta.fi/wp-content/uploads/sites/17/2019/05/KPT_Vuosiarvio_2019_web.pdf (vierailtu 10.2.2021).

Opetushallitus (2015), *Lukion opetussuunnitelman perusteet 2015*, Määräykset ja ohjeet 2015:48, https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/172124_lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2015.pdf (vierailtu 4.3.2021).

Opetusministeriö (2009), *Gloaalivastuu ja kestävä kehitys koulutuksessa: Kehittämisen ja seurannan tietopohja*, Anne Virtanen & Taina Kaivola (toim.), Opetusministeriön julkaisuja 2009:56, <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75632/opm56.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (vierailtu 4.3.2021).

Opetusministeriö (2008), *Kasvaminen globaaliin vastuuseen, yhteiskunnan toimijoiden puheenvuoroja*, Liisa Rohweder (toim.), Opetusministeriön julkaisuja 2008:40, <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/78938/opm40.pdf?sequence=1> (vierailtu 10.2.2021).

Valtioneuvosto (2020a), *Selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda 2030:sta. Kohti hiilineutraalia hyvinvointiyhteiskuntaa*, Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2020:7, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162475/VNK_2020_7.pdf?sequence=1&isAllowed=y (vierailtu 29.3.2021).

Valtioneuvosto (2020b), *Voluntary National Review 2020, Finland: Report on the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development*, Publications of the Prime Minister's Office 2020:8, https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/26261VNR_Report_Finland_2020.pdf (vierailtu 15.2.2021).

Valtioneuvosto (2020c), *Ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko 2020*, Valtioneuvoston julkaisuja 2020:30 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162513> (vierailtu 4.3.2021).

Valtioneuvosto (2017), *Selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta. Kestävän kehityksen Suomi – pitkäjänteisesti, johdonmukaisesti ja osallistavasti*, VNS 1/2017 vp, https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/VNS_1+2017.pdf (vierailtu 10.2.2021).

Kansainväliset lähteet

OSCE, ODIHR (2006), *Common Responsibility. Commitments and Implementation*. Report submitted to the OSCE Ministerial Council in response to MC Decision No. 17/05 on Strengthening the Effectiveness of the OSCE, <https://www.osce.org/odihr/22681> (vierailtu 7.3.2021).

United Nations (2015), *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*, Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015, A/RES/70/1, 21 October 2015, https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E (vierailtu 15.3.2021).

Maatarkastelun lähdeaineisto

Au, Joey & Karacaoglu, Girol (2018), *Beyond GDP: Measuring New Zealand's wellbeing progress*. State of the State New Zealand 2018.

Federal Statistical Office of Germany (2019), *Sustainable Development in Germany. Indicator Report 2018*.

Federal Statistical Office of Germany DESTATIS (2021), *National data for UN-SDGs*, <http://sdg-indikatoren.de/en/> (vierailtu 15.2.2021).

Fourth Dutch National SDG Report 2020: Sustainable Development in the Netherlands.

Global Compact Network Canada (2019), *2019 SDG Survey*. A national survey on how the Canadian private sector is prioritizing, perceiving, and working towards achieving the UN's 17 Sustainable Development Goals (SDGs).

Government of Canada (2018), *Canada's Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development, Voluntary National Review*.

Kehityspoliittinen toimikunta (2019), *Suomen kehityspoliitiikan tila 2019*. Globaalia vastuuta yli hallituskausien ja hallintorajojen.

Keyes, Natalie (2019), *Indicators Aotearoa New Zealand: from concept to reality*. Stats NZ.

Kingdom of the Netherlands (2017), *Report on the implementation of the Sustainable Development Goals*.

Långström, Mikael (2019), *A prosperous Finland with global responsibility for sustainability and the carrying capacity of nature*.

Ministry of Foreign Affairs and Trade New Zealand (2019), *He Waka Eke Noa – Towards a Better Future, Together, New Zealand's Progress towards the SDGs – 2019*.

Norwegian Church Aid, Stockholm Environment Institute, Rainforest Foundation Norway, Friends of the Earth Norway (NNV) & the Norwegian Forum for Development and Environment (ForUM) (2018), *Norway's Fair Share of Meeting the Paris Agreement*.

Norwegian Ministry of Finance & Norwegian Ministry of Foreign Affairs (2019), *One year closer 2019. Norway's progress towards the implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development*.

Norwegian Ministry of Finance & Norwegian Ministry of Foreign Affairs (2018), *One year closer 2018. Norway's progress towards the implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development*.

OECD Economic Surveys (2019), *Estonia December 2019 Overview*.

OECD Economic Surveys (2019), *New Zealand June 2019 Overview*.

Prime Minister's Office (2020), *Voluntary National Review 2020, Finland: Report on the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development*, Publications of the Prime Minister's Office 2020:8.

Republic of Estonia Government Office (2020), *Review of the Implementation of the UN 2030 Agenda in Estonia*.

Republic of Estonia Government Office (2020), *Main messages from Estonia's Voluntary National Review 2020*.

Statistics Netherlands (2019), *The SDGs in the Dutch context*.

Statistics Netherlands (2017), *Measuring the SDGs: an initial picture for the Netherlands*.

Statistics Sweden (2020), *Leaving no one behind. Statistical review of the implementation of the 2030 Agenda in Sweden*, October 2020.

Statistics Sweden (2019), *Implementation of the 2030 Agenda in Sweden*. Statistical Review 2019.

Suomen kestävän kehityksen toimikunta (2020), *Kestävää kehitystä käytännössä. Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumuksen vuosi 2019*.

The Federal Government of Germany (2016), *German Sustainable Development Strategy*. New Version 2016.

The Federal Government of Germany (2016), *Report of the German Federal Government to the High-Level Political Forum on Sustainable Development 2016*.

The Government of New Zealand (2019), *The Wellbeing Budget 2019*.

The Government of Sweden (2017), *Sweden and the 2030 Agenda — Report to the UN High Level Political Forum 2017 on Sustainable Development*.

The Norwegian Government (2016), *Initial Steps towards the Implementation of the 2030 Agenda*. Voluntary National Review presented at the high-level political forum on sustainable development (HLPF).

Torrie, Ralph, Bak, Céline & Heaps, Toby (2020), *Building back better with a bold green recovery*. Synthesis Report Canada.

Muut raportit ja kirjallisuus

Bertelmann Stiftung, Sustainable Development Solutions Network & Cambridge University Press, *Sustainable Development Report 2020*,

https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2020/2020_sustainable_development_report.pdf
(vierailtu 7.3.2021)

Business Finland (2019). World Class Ecosystems and Competitive Business Environment: Impact Study.

https://www.businessfinland.fi/496a33/globalassets/julkaisut/3_2019-world-class-ecosystems-and-competitive-business-environment.pdf (vierailtu 25.2.2021).

Liappis, Hanna, Merja Pentikäinen & Anne Vanhala (2019), *Menesty yritysvastuulla — käsikirja kokonaisuuteen*, Edita 2019.

SIHTI-hanke (2020), *Suomalaisyritysten ihmisoikeussuoriutumisen tila*, Elina Tran-Ngyen, Suvi Halttula, Jaana Vormisto, Lotta Ahjo, Nikodemus Solitander, Sirpa Rautio & Susan Villa, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:57,

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162648/VNTEAS_2020_57.pdf?sequence=1&isAllowed=y (vierailtu 30.3.2021).

Sitra (2017), *Uhri, sopeutuja vai ratkaisujen tarjoaja? Suomen mahdolliset roolit mahdollisessa globaalissa kestävyyskriisissä*, Laura Järvinen, Matti Kahra, Daniel Kaufmann, Sari Laine, Hanna Mattila, Anu Mänty, Mari Pantsar, Janne Peljo & Heikki Sorasahi, muistio 24.11.2017,

<https://media.sitra.fi/2017/11/23054820/uhrisopeutujavairatkaisujentarjoaja.pdf> (vierailtu 30.3.2021).

Sustainable Development Solutions Network (SDSN) & Institute for European Environmental Policy (IEEP) (2020), *Europe Sustainable Development Report 2020. Meeting the Sustainable Development Goals in the face of the COVID-19 pandemic*.

Sustainable Development Solutions Network (2019), *A Global Initiative for the United Nations, International Spillovers and the Sustainable Development Goals (SDGs). Measuring how a country's progress towards the SDGs is affected by actions in other countries*, SDNS Policy Brief, Guide Schmidt-Traub, Holger Hoff & Maren Bernlöhr, 15 July 2019, https://irp-cdn.multiscreensite.com/be6d1d56/files/uploaded/SDSN-Policy-Brief_International-spillovers-and-the-SDGs.pdf (vierailtu 7.3.2021).

Blogipostaukset yms.

Niinistö, Sauli (2021), "Arktista viileyttä ja Helsingin henkeä", vieraskynäkirjoitus Helsingin Sanomissa 28.3.2021, <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000007886291.html> (veirailtu 31.3.2021).

Pirkkala, Sami (2019), "Kestävän kehityksen mittarit ja indikaattorit maailmalla ja Suomessa", <https://kestavakehitys.fi/ajankohtaista/blogi/-/blogs/kestavan-kehityksen-mittarit-ja-indikaattorit-maailmalla-ja-suomessa> (blogikirjoitus VNK:n "Kestävää kehitystä"-blogissa 3.10.2019; vierailtu 30.1.2021).

LIITTEET

Liite 1:

Selvityksen laatinut asiantuntijaryhmä

KTT Hanna Silvola (selvityshankkeen vastuullinen johtaja) on laskentatoimen apulaisprofessori Hankenin kauppakorkeakoulussa. Hänen tutkimuskohteitaan ovat ESG-mittaminen, yritysvastuuraportointi ja vastuullinen sijoittaminen. Hänellä on kansainvälistä kokemusta London School of Economicsista, Stanfordin yliopistosta (USA), Monashin yliopistosta (Australia) ja University of New South Walesista (Australia). Silvola on julkaissut lukuisia korkealaatuisia tiedeartikkeleita kansainvälisissä tiedelehdissä kuten *Accounting, Organizations & Society*; *Accounting, Auditing & Accountability Journal* ja *Journal of Small Business Management*. Hän johtaa tutkimushanketta *Yritysvastuun ja taloudellisen arvonluonnin yhteys: Vastuullisen liiketoiminnan mittaaminen ja analysointi ESG informaation avulla*, joka sai 200.000 euron tutkimusrahoituksen Liikesivistysrahastolta vuosille 2020–2022. Silvolalla on useita asiantuntijatehtäviä kestäväan rahoitukseen liittyvissä tehtävissä. Hän on esimerkiksi Suomen yritysvastuuraportointikilpailun tuomariston jäsen ja on toiminut asiantuntijana eduskunnalle. Hänellä on kattava kokemus yritysjohton kouluttamisesta (Hanken, Aalto EE, Global Compact, räätälöidyt koulutukset). Silvola on toinen *Vastuullisuudesta ylituottoa sijoituksiin* -teoksen kirjoittajista. Uudistettu painos ilmestyy keväällä 2021 Yhdysvalloissa nimellä *Sustainable Investing: Beating the Market with ESG*.

KTT Mika Kuisma on pitkäaikaisimpia liiketoiminnan ympäristö- ja yhteiskuntavastuun asiantuntijoita Suomessa. Hän on toiminut yritys vastuun tutkijana ja opettajana yliopistoissa ja sitä ennen muissa tutkimuslaitoksissa Suomessa yhteensä 30 vuoden ajan. Tänä aikana hän on osallistunut lukuisiin kotimaisiin ja laajoihin kansainvälisiin tutkimushankkeisiin, jotka ovat liittyneet joko suoraan tai välillisesti yritys vastuun indikaattoreihin ja yritys vastuun laajempien vaikutusten arviointiin. Yritys vastuun mittaamista hän on seurannut läheltä myös mm. juryn jäsenenä Suomen yritys vastuun raportoinnin kilpailuissa 1990-luvulta aina vuoteen 2018 asti. Lisäksi hän on ollut asiantuntijana Kestävän kehityksen tavoitteiden (SDG) käytössä ja raportoinnissa mm. Aalto-yliopistossa. Kuisma on ollut tutkimusta rahoittavien säätiöiden käyttämä tutkimushankkeiden arvioinnin asiantuntija 2000-luvun alusta asti.

FM (ympäristötieteet) Hanna Liappis on ympäristövastuuseen ja erityisesti johtamisjärjestelmiin ja vastuullisuuden mittaamiseen perehtynyt pitkän linjan asiantuntija. Liappis on ollut kehittämässä uusia yritys vastuun johtamisjärjestelmiä ja kriteeristöjä sekä indikaattoreita Suomessa mm. matkailualalle ja maatalouteen. Äskettäin Liappis on laatinut yhdessä Merja Pentikäisen kanssa Keskuskauppakamarin käyttöön Ihmisoikeussitoumuksen, joka on erilaisten yhteisöjen käyttöön suunniteltu, ihmisoikeuksia koskeva johtamisjärjestelmä. Ihmisoikeussitoumusta varten seulottiin ja täsmennettiin ihmisoikeus vastuuseen soveltuvia indikaattoreita. (Ks. lisää <https://opiniojuris.fi/meista/>)

OTT, DES Merja Pentikäinen on kestäväan kehityksen ja yritys vastuun eturivin asiantuntijoita Suomessa. Hän on toiminut kansainvälisen oikeuden tutkijana, opettajana ja ma. professorina Turun yliopistossa, ja ko. työssään hän on käsitellyt laajasti kestäväan kehityksen ja globaalin vastuun kysymyksiä. Vuodesta 2015 alkaen hän on tehnyt tutkimus-, selvitys- ja koulutustyötä yrittäjänä. Hän on ollut asiantuntijana mm. eri ministeriöille, eduskunnalle, tasavallan presidentille, ihmisoikeuskeskukselle, YK:lle, Euroopan neuvostolle, OECD:lle, Etäjille, EU:lle ja Global Compact Network Finlandille. Kestävää kehitystä ja globaalin vastuun indikaattoreita hän on käsitellyt myös kutsuttuna asiantuntijana työryhmässä, joka tuki tasavallan presidentti Tarja Halosta hänen työssään YK:n kestäväan kehityksen korkean tason paneelin toisena puheenjohtajana. Pentikäinen toimi 2018-2019 kv. oikeuden ja globaalien kysymysten asiantuntijana VN Teas -tutkimushankkeessa, jossa selvitettiin muuttunutta kansainvälistä toimintaympäristöä ja Suomen ihmisoikeusulkopoliitiikan painopisteiden täsmenämistä muuttuneessa maailmassa. Pentikäinen on tehnyt selvityksen Suomen ratifioimien YK:n ihmisoikeussopimusten vaikuttavuudesta (*impact*) Suomessa osana kansainvälistä, YK:n tukemaa vertailevaa tutkimushanketta. Hän on myös äskettäin toiminut asiantuntijana EU-parlamentin tilaamassa kansainvälisessä ”Gender-based violence – cyber violence”-tutkimushankkeessa. (Ks. lisää <https://opiniojuris.fi/meista/>)

Liite 2:

Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda 2030:sta⁶¹ – Nostaja selonteon ”Globaalivastuun toteuttaminen”-otsikkojen alla olevista teksteistä

SDG1:n (ei köyhyyttä) osalta viitataan kehityspolitiikkaan ja -yhteistyöhön päämääränä äärimmäisen köyhyyden poistaminen, eriarvoisuuden vähentäminen ja kestävä kehitys. Suomi tukee kestävän kehityksen tavoitteiden ja periaatteiden toteutumista kehitysmaissa ja globaalisti neljällä painopistealueella.⁶² Kehityspolitiikka perustuu mm. ihmisoikeusperustaiseen lähestymistapaan. Kaikessa toiminnassa huomioidaan läpileikkaavina tavoitteina sukupuolten tasa-arvo, yhdenvertaisuus sekä ilmastokestävyys ja vähäpäästöinen kehitys. Maantieteellinen painopiste on Afrikka.⁶³

SDG2:n (ei nälkää) osalta painottuu ruokaturva.

SDG3:n (terveyttä ja hyvinvointia) osalta nostetaan esiin Suomen ulkopolitiikan kärkenä oleva naisten ja tyttöjen aseman parantaminen (naisten ja tyttöjen seksuaali- ja lisääntymisterveys ja -oikeudet) sekä perusterveydenhuolto ja sosiaaliturva.

SDG4:n (hyvä koulutus) osalta todetaan globaalin oppimisen kriisin ratkaisemisen olevan avainasemassa koko Agenda 2030:n tavoitteiden saavuttamiselle. Tukea suunnataan erityisesti Afrikan ja Aasian maille mm. hallitustenvälisen yhteistyön ja kansalaisjärjestöjen kautta. Kehitysyhteistyövaroin rahoitetaan suomalaisten ja etelän korkeakoulujen välistä yhteistyöohjelmaa, jonka tavoitteena on kehitysmaiden korkeakoulujen institutionaalisen kapasiteetin vahvistaminen. Suomi tukee UNESCO:n työtä niin asiantuntijatasolla kuin rahoittajana.

SDG5:n (sukupuolten tasa-arvo) kohdalla todetaan, että Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka on ihmisoikeusperustaista, ja sen keskeisenä tavoitteena on edistää systemaattisesti sukupuolten tasa-arvoa sekä tyttöjen ja naisten ihmisoikeuksien täyttämistä. Suomi painottaa erityisesti seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja -oikeuksia.

SDG6:n (puhdas vesi ja sanitaatio) osalta nostetaan esiin turvallisen juomaveden, sanitaation, hygienian ja vesivarojen hallinnan keskeinen merkitys kestäväälle kehitykselle. Viiden ministeriön (UM, MMM, YM, TEM ja STM) yhteinen Suomen vesialan kansainvälinen strategia (2018) ohjaa tämän SDG:n toteuttamiseen liittyvää toimintaa (ml. kehityspolitiikka). Suomi toimii aktiivisesti YK:ssa ja muilla kansainvälisillä areenoilla vesiturvallisuuden, rajavesistöyhteistyön, vesivarojen hyvän hallinnan, vesihuollon ja sanitaation edistämiseksi.

SDG7:n (edullista ja puhdasta energiaa) osalta nostetaan esiin Suomen tuki kehityspolitiikan ja -yhteistyön kautta erityisesti köyhimpien kotitalouksien perusenergiansaannin lisäämiseksi sekä vähähiilinen ja ilmastokestävä siirtymä kehitysmaissa ja kehittyvissä talouksissa. Suomi tekee kansainvälistä innovaatioyhteistyötä ja edistää puhtaiden ratkaisujen kansainvälistymistä ja siten globaalia muutosta, jota tarvitaan edulliseen ja puhtaaseen energiajärjestelmään siirtymisessä.

SDG8:n (ihmisarvoista työtä ja talouskasvua) kohdalla todetaan, että Suomi tukee kehittyvien maiden pk-yritysten kasvumahdollisuuksia investointien, liiketoimintaympäristön kehittämisen, teknologian ja innovaatioiden avulla. Finnfund tarjoaa sijoitus- ja lainamuotoista rahoitusta ja Finnpartnership edistää suomalaisten ja kehittyvien maiden yritysten välisiä kumppanuuksia. Lisäksi vaikutetaan siihen, että vastuullisuus ja kestävyys sisältyvät vahvemmin kansainvälisen kaupan sääntöihin. Sukupuolten välistä tasa-arvoa, naisten työllistymistä ja taloudellisia mahdollisuuksia kehittyvissä maissa edistetään muun muassa finanssisijoitusmäärärahan avulla. Vuonna 2019 Finnfundille myönnetystä uudesta lainasta (210 miljoonaa euroa) puolet on tarkoitettu sijoittamaan yrityksiin, jotka vahvistavat kehittyvien maiden naisten taloudellista itsenäisyyttä tai tuottavat tytöille ja naisille tärkeitä palveluita. Tasa-arvokysymyksiä, naisten työllistymistä ja taloudellisia mahdollisuuksia edistetään myös muiden finanssisijoitusten avulla. Suomi osallistuu aktiivisesti vastuulliseen liiketoimintaan liittyvien aloitteiden kehittämiseen kansainvälisesti. Suomi jatkaa yritys vastuutyötä muun muassa selvittämällä vuonna 2020 yritysten ihmisoikeusvaikutuksia ja niiden hallitsemista sekä kouluttamalla yrityksiä ja tukemalla ihmisoikeusperustaisuuden toteuttamista.

⁶¹ Valtioneuvosto (2020a).

⁶² Kehityspolitiikan painopistealueet ja niiden tulostavoitteet kuluva vaalikaudella ovat: 1) Naisten ja tyttöjen oikeudet ja asema ovat parantuneet, 2) Kehittyvien maiden omat taloudet tarjoavat enemmän säällisiä työpaikkoja, elinkeinoja ja hyvinvointia, 3) Kehittyvien maiden ihmisillä on pääsy tasa-arvoiseen koulutukseen ja avoimeen hallintoon demokraattisissa yhteiskunnissa, ja 4) Luonnonvarojen kestävä käyttö on edistänyt ilmastokestävyyttä ja alentanut kasvihuonepäästöjä.

⁶³ Raportissa on viite hallituksen laadinnassa olevaan kokonaisvaltaiseen Afrikka-strategiaan, joka perustuu Agenda 2030:lle.

SDG9:n (kestävää teollisuutta, innovaatioita ja infrastruktuureja) osalta Suomi tukee kestävää ja inklusiivista teollista kehitystä ja kestävän infrastruktuurin kehittämistä monenkeskisten järjestöjen sekä kehitysmaihin suuntautuvien yksityisen ja julkisen sektorin investointien kautta. Suomi edistää kestävän kehityksen haasteisiin ja kehitysmaiden tarpeisiin vastaavia innovaatioita monipuolisesti osana monenkeskistä ja kahdenvälistä yhteistyötään. Suomi rahoittaa UNICEFin ja UNFPAn innovaatorahastoja sekä Suomeen vuonna 2018 perustettua YK:n teknologia- ja innovaatiolaboratoriota (UNTIL). Lisäksi Suomella on kahdenvälisiä yksityisen sektorin hankkeita, joissa innovaationäkökulma on mukana. BEAM-rahoitusinstrumentti ja sen seuraaja *Developing Markets Platform* on yhdessä muiden Business Finlandin ohjelmien kanssa suunnattu sellaisille suomalaisyrityksille, jotka hakevat innovatiivisia liiketoimintamahdollisuuksia kehittyvillä markkinoilla. Investointituki-instrumentilla tuetaan SDG-tavoitteiden mukaista infrastruktuuria kehitysmaissa. Hallitus tukee yritysten kestävän kehityksen innovaatioiden syntyä ja niiden skaalautumista kansainvälisesti innovaatio-ohjelmilla liittyen esimerkiksi puhtaaseen energiaan.

SDG10:n (eriarvoisuuden vähentäminen) osalta nostetaan esiin vammaisten henkilöiden oikeuksien ja aseman vahvistaminen,⁶⁴ Suomen toiminta (EU:ssa, OECD:ssa ja YK:ssa) aggressiivisen verosuunnittelun, veronkierron ja haitallisen verokilpailun hillitsemiseksi, kokonaisvaltaisen sosiaalipolitiikan edistäminen YK:n ja muiden kansainvälisten järjestöjen ja kumppanuuksien kautta. Suomi osallistuu kansainväliseen yhteistyöhön syrjinnän ja vihapuheen torjumiseksi. Yhteistyötä tehdään mm. EU:ssa ja EU:n perusoikeusviraston kanssa. Suomi tukee kansainvälisiä kansalaisjärjestöjä syrjimättömyyden edistämiseksi. Suomi tukee ja edistää kansainvälisen työjärjestö ILO:n ja muiden kansainvälisten järjestöjen työtä universaalien sosiaalipolitiikan edistämiseksi.

SDG11:n (kestävät kaupungit ja yhteisöt) osalta viitataan kestävään kaupunkikehitykseen, liikenteen päästövähennysten edistämiseen sekä digitalisaation, automaation ja kestävän liikenneinfrastruktuurin kehittämiseen EU:ssa, kansainvälisessä merenkulkujärjestö IMO:ssa ja siviili-ilmailujärjestö ICAO:ssa.

SDG12:n (vastuullista kuluttamista) osalta nostetaan esiin kiertotalousajattelun edistäminen kehittyvissä maissa. Kehitysrahoituslaitoksia kannustetaan edistämään poikkisektorista kiertotalousajattelua niiden strategioissa ja hankkeissa korostamalla sen roolia ilmastonmuutoksen torjunnassa. Ulkoministeriö tiivistää yhteistyötä Afrikan kehityspankin ja Sitran kanssa kiertotalouden edistämiseksi Afrikan maissa, rahoittamalla Pohjoismaiden kehitysrahaston kanssa kiertotalousrahaston Afrikan kehityspankkiin. Kiertotalous on myös yksi Suomessa toimivan YK:n teknologia- ja innovaatiolaboratorion (UNTIL) painopistealueista. Suomi koordinoi Kestävät rakennukset ja rakentaminen -ohjelmaa (*Sustainable Buildings and Construction*, SBC), joka on osa YK:n kymmenvuotista kestävän kulutuksen ja tuotannon puiteohjelmaa (2012–22). SBC-ohjelman teemoja ovat kestävää rakentamista tukevat politiikkatoimet, kestävä asuminen, rakennusprosessin resurssitehokkuus sekä ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen. Ohjelmassa mm. vauhditetaan alan innovaatioita.

Suomi edistää kestävää kulutusta ja tuotantoa kansainvälisesti myös rahoittamalla viiden YK-järjestön (UNDP, UNEP, UNIDO, ILO ja UNITAR) yhdessä hallinnoimaa vihreän talouden kumppanuutta (*Partnership for Action on Green Economy*, PAGE). PAGE tukee kehittyviä maita siirtymässä kestävään, vähähiiliseen ja osallistavaan talouteen Pariisin ilmastopöytäkirjan ja YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Kestävät rakennukset ja rakentaminen (SBC) -ohjelmassa kehitetään malleja, joilla kehittyvien maiden rakentamisen tuotantoketjuja kestäväitetään.

SDG13:n (ilmastotekoja) osalta Suomi edistää Pariisin ilmastopöytäkirjan tavoitteiden mukaisia toimia sekä ilmastonmuutoksen hillintää ja siihen sopeutumista kaikilla ulko- ja turvallisuuspolitiikan sektoreilla, mukaan lukien kauppa- ja kehityspolitiikka. Ilmastotoukopolitiikan tavoitteena on edistää globaalisti siirtymää vähäpäästöisiin, hiilineutraaleihin ja ilmastokestäviin yhteiskuntiin. Suomi on rahoittanut kehitysmaiden ilmastotoimia. Vuonna 2019 Finnfundille myönnetystä uudesta lainasta puolet on tarkoitettu ilmastotavoitteiden edistämiseen. Suomi lisää ilmastorahoitustaan kehittyville maille Pariisin ilmastopöytäkirjan mukaisesti. Suomi rahoittaa YK:n katastrofiriskien ennaltaehkäisyyn keskittyvää toimistoa UNDRR:ää (*UN Office for Disaster Risk Reduction*).

Lähialueillaan Suomi tukee toimia mustan hiilen päästöjen vähentämiseksi. EU:n itäisen kumppanuuden politiikassa ja Keski-Aasian tuessa ympäristöhankkeet on nostettu prioriteetteihin. Uusista finanssisijoituksista 75% kohdistuu ilmastotoimiin. Suomessa on laadittu toimialakohtaiset vähähiilisyystiekartat. Kansallisten päästöjen vähentämisen ohella tiekarttoissa pyritään

⁶⁴ Suomi on YK:n vammaisoikeuskumppanuuden (*UN Partnership for the Rights of Persons with Disabilities*, UNPRPD) suurimpia rahoittajia, ja lisäksi Suomi on tukenut 2015–2020 YK:n vammaisten oikeuksien erityisraportoijan (*Special Rapporteur on the Rights of Persons with Disabilities*) työtä. Suomi rahoittaa sekä Afrikan unionin että EU:n vammaistyötä ja tekee aktiivista vaikuttamistyötä kehitysyhteistyön ja humanitaarisen toiminnan esteettömyyden ja saavutettavuuden vahvistamiseksi kansainvälisessä *Global Action on Disability* (GLAD) -verkostossa.

tunnistamaan suomalaisyritysten vähähiiliratkaisujen tarjoama globaali kädenjälkipotentiaali. Suomi edistää myös resurssitehokkaiden kiertotalousratkaisuiden ja -osaamisen vientiä sekä kansainvälistä kiertotalousyhteistyötä. Ratkaisujen mahdollistamat globaalit päästövähennemät voivat olla moninkertaisia Suomen omiin päästöihin verrattuna. Suomi tukee ilmastomuutoksen hillitsemistä ja siihen sopeutumista myös kansalaisjärjestöjen, monenkeskisten järjestöjen sekä yksityisen ja julkisen sektorin kautta.

SDG14:n (vedenalainen elämä) osalta nostetaan esiin valtamerten suojelu mm. YK:n sopimuksin ja Suomen sitoutuminen merisuojealueiden pinta-alan kasvattamiseen globaalisti 30%:een vuoteen 2030 mennessä. Suomi tekee Itämeren suojeluun liittyvää yhteistyötä muiden rantavaltioiden ja EU:n kanssa Itämeren suojelukomissiossa (HELCOM) ja arktisten merialueiden suojeluun liittyvää yhteistyötä Arktisessa neuvostossa. Kalakantoja hyödyntäminen tulee olla kestävää.

SDG15:n (maapääällinen elämä) osalta mainitaan luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja luontopääoman säilyttämisen ja ennallistamisen edistäminen. Keinona mainitaan kansainvälisten sopimusten, mm. YK:n biodiversiteettisopimuksen, merkitys. Suomi rahoittaa metsien mittauksen ja laskennan ilmaisohjelmistoja, joita käytetään jo yli sadassa maassa. Suomi on rahoittanut toimia, jotka vähentävät laittomia hakkuita ja puukauppaa kehittyvissä maissa sekä vahvistanut paikallis- ja alkuperäisväestöjen maanomistusta. Suomi rahoittaa Globaalia ympäristörahostoa (GEF), YK:n ympäristöohjelmaa (UNEP), YK:n biodiversiteettisopimusta (CBD), Kansainvälistä luonnonsuojeluliittoa (IUCN) sekä suomalaisten kansalaisjärjestöjen hankkeita.

Kansainvälisen metsäpolitiikan ja EU-vaikuttamisen tulee edistää kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamista ja metsäalan toimintaedellytyksiä sekä vahvistaa kansainvälisiä liiketoimintamahdollisuuksia. Metsät, niiden kestävä hoito ja käyttö, niiden tarjoamat lukuisat palvelut sekä metsien suojelu ja ennallistaminen ovat keskeisessä asemassa useiden kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa. Suomi torjuu metsäkatoa ja edistää sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävää metsittämistä.

SDG16:n (rauha, oikeudenmukaisuus ja hyvä hallinto) osalta todetaan, että rauhan rakentaminen ja toimivien ja demokraattisten yhteiskuntien vahvistaminen on yksi Suomen kehityspolitiikan neljästä painopisteestä. Painopistettä varten on kehitysyhteistyöhön perustettu uusi oikeusvaltio- ja demokratia -rahoitusmomentti. Painopiste kasvaa erityisesti rauhanvälitykseen liittyvällä rahoituksella ja vaikuttamistyöllä. Lisäksi vahva tuki kansalaisyhteiskunnan toimijoille tukee inklusiivista yhteiskunnallista dialogia, jolla vaikutetaan rauhanomaisten yhteiskuntien rakentamiseen ja yleiseen demokratiakehitykseen.

Suomi toteuttaa ja edistää kriisinhallinnan kokonaisvaltaista lähestymistapaa. Keskeistä on turvallisuuden ja vakauden vahvistaminen konfliktialueilla sekä konfliktista kärsivien maiden oman osaamisen ja kapasiteetin vahvistaminen. Laittoman asekaupan torjunta ja kehitysmaiden pienasehallinnon kehittäminen ovat Suomen asevalvontapolitiikan painopisteitä. Suomi kuuluu YK:n pienaserahaston ja asekauppasopimuksen toimeenpanoa tukevan vapaaehtoisrahaston suurimpiin rahoittajiin.

Uudistettu Verotus ja kehitys -toimintaohjelma tähtää kehitysmaiden oman rahoituspohjan vahvistamiseen tehokkaammalla verotuksella, sekä verohallinnon ja -politiikan instituutioiden vahvistamiseen ja uudistamiseen, painopisteenä Afrikka. Tavoitteena on laajentaa suomalaista osallistumista YK:n ja muihin rauhanvälitys- ja dialogiprosesseihin. Konfliktinesto, rauhanvälitys ja -rakennus ovat ulkopolitiikan vahvistuva painopiste. Suomi edistää YK:n turvallisuusneuvoston Naiset, rauha ja turvallisuus 1325 -päättöslauselman mukaisesti naisten osallistumista rauhanneuvotteluihin ja rauhanrakentamiseen. Suomi ei vie puolustusmateriaalia sotaan käyviin tai ihmisoikeuksia polkeviin maihin.

Suomi osallistuu aktiivisesti korruption ja lahjonnan torjuntaan ja ennaltaehkäisyyn liittyvään kansainväliseen yhteistyöhön mm. OECD:ssa, Euroopan neuvostossa, YK:ssa ja EU:ssa. Tavoitteena on nostaa siviilikriisinhallinnan osallistumistaso vähintään 150 asiantuntijaan.

SDG17:n (yhteistyö ja kumppanuus) osalta ei ole erillistä "globaalivastuun toteuttaminen"-osiota. SDG17 käsittelee kehittyvien maiden tukemista Agenda 2030:n toimeenpanossa. Suomi edistää globaalia kumppanuutta mm. rahoituksen, teknologian, kapasiteetin vahvistamisen ja kaupan avulla. Tekstissä tehdään näiltä osin seuraavanlaisia nostoja:

Rahoitus: Hallitus tähtää YK-sitoumuksen mukaiseen tavoitteeseen käyttää 0,7 prosenttia bruttokansantulosta (BKTL) kehitysyhteistyöhön sekä 0,2 prosenttia BKTL:sta tukena vähiten kehittyneille maille. Suomi tukee erityisesti Afrikan ja muiden kehittyvien maiden verotuskyvyn ja -osaamisen vahvistamista. Varmistetaan, että kehitysyhteistyövaroin tuettavat yritykset noudattavat verovastuullisuuden ja avoimuuden kriteereitä. EU:ssa, OECD:ssa ja YK:ssa Suomi toimii aggressiivisen verosuunnittelun, veronkierron ja haitallisen verokilpailun hillitsemiseksi. Hallitus toimii kehityspolitiikassa ja EU-vaikuttamisessa niin, että kehitysmaiden kestävä kehityksen investointeihin saadaan mukaan yksityistä rahoitusta ja yrityksiä.

Varmistetaan Finnfundin toimintaedellytykset ja jatketaan finanssisijoitusten käyttöä kehitysrahoituksessa. Vuodesta 2016 lähtien osa Suomen kehitysyhteistyöstä on ollut kehityspoliittisia finanssisijoituksia, joita pyritään tekemään ensisijaisesti köyhimpiin maihin. Suomi osallistuu kehitysmaiden velkahelpotusohjelmiin Maailmanpankin sekä Afrikan kehitysrahaston lisärahoitusten kautta. Suomi tukee YK:n projektipalvelutoimisto UNOPSin sosiaalista vaikuttavuussijoittamista, jonka kautta yksityisiä pääomia kanavoidaan kestävästä kehitystä tukeviin merkittäviin infrastruktuurihankkeisiin kehittyvissä maissa.

Teknologia: Suomi toimii kestävästä kehitystä toteuttavien innovaatioiden edistämiseksi mm. Suomessa toimintansa aloittaneen YK:n innovaatiolaboratorio UNTILin kautta. Suomen laboratoriosta on muodostumassa UNTIL-verkoston johtava yksikkö, ja sen kautta voidaan testata ja skaalata kestävästä kehitystä tukevia teknologisia innovaatioita YK:n ja kehittyvien maiden käyttöön. Suomi kehittää UNOPSin kautta kahdenvälistä ja monikansallista innovaatioyhteistyötä tärkeimpien kumppanimaiden kanssa ja edistää näin uusien kestävien innovaatioiden ja puhtaiden ratkaisujen kehittymistä ja käyttöönottoa.

Kapasiteetin vahvistaminen: Kehityspolitiikassa Suomi antaa panoksen useilla sektoreilla kehittyvien maiden institutionaalisen kapasiteetin vahvistamiseksi (mm. verohallinnot, tilintarkastajat, julkinen taloushallinto, koulutus). Kahden- ja monenvälisten hankkeiden ja ohjelmien lisäksi kapasiteettia vahvistetaan useissa maissa instituutioiden välisellä yhteistyöllä (esim. meteorologiset laitokset) ja korkeakoulu yhteistyöllä. Kansalaisyhteiskunnan toimijoiden välisessä yhteistyössä korostuu kehitysmaiden oman kansalaisyhteiskunnan kapasiteetin vahvistaminen.

Kauppa: Tekstissä viitataan talouden arvoketjujen monimutkaisiin verkostoihin globaalissa maailmassa. Läpinäkyvä tuotantoketju näyttäytyy yrityksen vahvuutena sekä kriisinkestävyyden että kestävästä kehityksen näkökulmasta. Suomi kehittää yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa yritysvastuuta koskevaa sitovaa sääntelyä.

(Osion lopussa on teksti, jossa käsitellään politiikkajohdonmukaisuutta, kumppanuuksia ja tiedon tuotantoa.)

Liite 3:

Globaalin vastuun indikaattoreita Suomessa ja verrokkimaissa

INDIKAATTORIN AIHE

<u>Liityntöjä Suomen keke-seurantakoriin Luonnon ja ympäristön tila</u>	FI	EE	SE	NO	DE	NL	CA	NZ	Mittari
Kestävä ravinnon tuotanto			1	1					Development assistance flows to the agricultural sector (SE); Support (USD) for agricultural research and nutrition programs (NO)
Biodiversiteetti / luontokadon ehkäiseminen			1	1	1				Development assistance (MSEK) that is allocated to biodiversity (SE); Development funding for conservation and sustainable use of biological diversity and ecosystems (NO); Payments to developing and emerging countries in millions of euros for preservation or restoration of forests (DE)
Meriekosysteemien tila				1	1	1			Contributions to integrated and ecosystem-based marine management (NO); Proportion of sustainably fished stocks of fish in the North and the Baltic Sea (DE); The North Sea fauna indicator (NL)
Maaperän käyttö ja sen suojelu					1				Land use & Soil protection (DE)

INDIKAATTORIN AIHE

<u>Liityntöjä Suomen keke-seurantakoriin Resurssiviisas talous ja hiilineutraali yhteiskunta</u>	FI	EE	SE	NO	DE	NL	CA	NZ	Mittari
Kasviuonekaasupäästöt	1					1		2	Kasviuonekaasu-päästöt ja -poistumat (FI); greenhouse gas footprint (NL); Natural capital: Net greenhouse gas emissions (NZ); Climate: Consumption of net greenhouse emission (NZ)
Ravinnekierto ja rehevöitymisen estäminen		1			2				Vesistöihin joutuvien lannoitteiden määrän vähennys (EE); Phosphorous in flowing waters (DE); Total nitrogen concentration in the North and the Baltic Sea, mg/l of water discharged from rivers into the North Sea and the Baltic Sea (DE)
Kestävä vesihuolto			1	1	1		1		Official development assistance for the water and sanitation sector (SE); Support (USD) to international water management related activities (NO); Development cooperation for drinking water and sanitation (by number of persons reached, in millions) (DE); availability and sustainable management of water (CA)

Uusiutuvat energianlähteet				1					Development assistance to projects providing access to energy and to renewable energy (NO)
Ilmastonmuutokseen sopeutuminen ja resilienssi				1	1				Support for climate change mitigation, adaptation and building resilience in developing countries (NO); International climate finance for the reduction of greenhouse gases and adaptation to climate change primarily to developing and emerging countries (billions of euros per year) (DE)
Talouden uudistuminen (kiertotalous)						1			the percentage of the Dutch economy that is circular, climate-neutral and inclusive (NL)
Jätehuolto ja globaalit jätteiden siirrot								1	Waste: Export of waste (net and gross) (NZ)

INDIKAATTORIN AIHE

<u>Liityntöjä Suomen keke-seurantakoriin Kulutus ja julkiset hankinnat</u>	FI	EE	SE	NO	DE	NL	CA	NZ	Mittari
Kulutuksen jalanjälki	1								Kulutuksen hiilijalanjälki (FI)
Ruokahävikki / hukkaan menevä ravinto			1		1				Food waste (mittareita kehitellään) (SE); Avoidable food losses in Germany (DE)
Kestävä ravinnon tuotanto ja kulutus			1						Proportions of sustainably used fish stocks, non-sustainably used stocks and the proportion of stocks for which data is not available (SE)
Energiamurros osana kestävämpää kulutusta				1		2			Efforts (aid) to phase out fossil fuel subsidies in order to ensure a transition to sustainable consumption (NO); logistics sector's transition to zero-emission transport (NL); use of sustainable fuels (NL); use of sustainable energy carriers (NL)
Kestävät julkiset hankinnat					1	1			Consideration of sustainability criteria in public procurement (DE); Government's use of its purchasing power to help solve social problems and speed up related transitions (NL)

INDIKAATTORIN AIHE

<u>Liityntöjä Suomen keke-seurantakoriin Asuminen ja yhdyskunnat</u>	FI	EE	SE	NO	DE	NL	CA	NZ	Mittari
--	----	----	----	----	----	----	----	----	---------

INDIKAATTORIN AIHE

<u>Liityntöjä Suomen keke-seurantakoriin Terveysten edellytykset</u>	FI	EE	SE	NO	DE	NL	CA	NZ	Mittari
Terveysten edistäminen kehittyvissä maissa			1	1					Official development assistance to medical research and basic health sectors (SE); Allocation (USD) in development assistance for health (NO)

INDIKAATTORIN AIHE

<u>Liityntöjä Suomen keke-seurantakoriin Yhteiskunnallinen eriarvoisuus</u>	FI	EE	SE	NO	DE	NL	CA	NZ	Mittari
---	----	----	----	----	----	----	----	----	---------

Pakolaiset ja turvapaikanhakijat	1								Kiintiöpakolaisten määrät ja turvapaikanhakijoiden/myönteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden määrät (FI)
Maahanmuuton volyymi ja suunta								1	Human capital: Net migration by skill type (NZ)
Maahanmuuttajien integrointi ja kotouttaminen		1			1		1		Maahanmuuttajien integroimisen ja kotouttamisen palveluiden kehitys (EE); Percentage share of foreign school graduates of all foreign leavers in a year (DE); maahanmuuttajien kotouttaminen (settlement services) (CA)
Ihmiskauppa (ihmisoikeuksien toteutuminen)			1						Number of reported cases of human trafficking per 100,000 inhabitants (SE)
Tasa-arvoiset koulutusmahdollisuudet kehittyvissä maissa					1				Number of girls and women in developing and emerging countries who were reached by the vocational qualification programmes (DE)
Alkuperäiskansojen tasa-arvo (myös kotimaassa)								2	Alkuperäiskansojen oikeudet (CA); impact of natural resource extraction on Indigenous communities (CA)

INDIKAATTORIN AIHE

Liityntöjä Suomen keke-seurantakoriin Syrjäytyminen ja yhteiskunnallinen osallisuus

	FI	EE	SE	NO	DE	NL	CA	NZ	Mittari
Digital divide (tasa-arvoiset mahdollisuudet digiaikana)		1							Kehittyvissä maissa niiden henkilöiden määrä (lisäys) joilla on pääsy internettiin (EE)

INDIKAATTORIN AIHE

Liityntöjä Suomen keke-seurantakoriin Työelämä, laatu ja muutos

	FI	EE	SE	NO	DE	NL	CA	NZ	Mittari
Paikallinen kulttuuri ja siihen perustuva yrittäjyys		1							Paikallisen kulttuurin ja siihen perustuvan yrittäjyyden tukeminen (EE) (toimii myös esim. Suomesta katsottuna kehittyvissä maissa?)
Tekninen tuki kehittyville maille			1						Financial and technical assistance for developing countries (MSEK) /SE)
Toimitusketjujen olojen hallinta ja parantaminen					1				Number of members of the Textiles Partnership who demonstrably introduce and report on measures to improve the conditions (in Global Supply Chains) (DE)

INDIKAATTORIN AIHE

Liityntöjä Suomen keke-seurantakoriin Koulutus ja osaamisen kehittäminen

	FI	EE	SE	NO	DE	NL	CA	NZ	Mittari
Kehittyvien maiden akateemisen koulutuksen tuki kotimaassa		1			1		1		Kehittyvistä maista tuleville opiskelijoille myönnetty stipendit (tai stipendiaattien määrä) (EE); Number of students and researchers from developing countries and LDCs per year (DE); ulkomaisten opiskelijoiden ja tutkijoiden tukeminen (Scholarships) (CA)
Koulutuksen kehittäminen kehittyvissä maissa				1					Funding for capacity-building programmes in higher education institutions (NO)
Kestävän kehityksen edistäminen yrittäjien/yritysjohdon koulutuksella kehittyvissä maissa		1							Kehittyvien maiden yrittäjille järjestetyt johtamisen seminaarit ja koulutukset (EE)

Energiamurroksen tutkimuksen ja kehitystyön tuki kehittyvissä maissa			1						International financial flows to developing countries to support research and development in clean energy and renewable energy production (SE)
Tilasto-osaamisen ja tilastoinnin kehittäminen			1						Value of all resources made available to strengthen statistical capacity in developing countries SE)
Kestävän kehityksen edistäminen koulutuksella (kotimaassa)					1				Education for sustainable development (DE)
Tutkimusinvestointien vaikuttavuus					1				Effect of research investments (DE)

INDIKAATTORIN AIHE

<u>Liityntöjä Suomen keke-seurantakoriin Globaali vastuu ja johdonmukaisuus</u>	FI	EE	SE	NO	DE	NL	CA	NZ	Mittari
Kauppapolitiikka / Panostus kehittyvissä maissa	1		1						Suomen kehitys Commitment to Development -indeksin kauppapolitiikkaa mittaavalla osa-indeksillä (FI); Aid for Trade commitments and disbursements (SE)
Kauppapolitiikka / Kaupan esteiden vähentäminen				1			1		Duty-free and quota-free market access to the least developed countries (NO); duty-free treatment to imports from least-developed countries (LDCs) (CA)
Ulkomaankaupan volyymi ja jakauma	1				1	1			Suomen tuonti ja vienti tonneittain ja materiaalityyppittäin (FI); Imports from least developed countries (LDCs) = Percentage share of total imports to Germany (DE); total imports from LDCs (NL)
Kehitysyhteistyörahoitus / Development aid	1		2	1	1	1		1	Suomen kehitysyhteistyörahoituksen kehitys (FI); Total official development assistance (ODA) and other official flows to developing countries (OOF) (SE); Total official development assistance (ODA) as a share of GNI (SE); Proportion of GNI to official development assistance (%) (NO); Expenditure for official development assistance (ODA) as a proportion of gross national income (percentage share) (DE); development aid (NL); Economic standard of living: Official development assistance (NZ)
Kansainvälinen kriisin- ja konfliktien hallinta	1			1	1		1		Suomen osallistuminen kansainväliseen kriisinhallintaan (FI); Funding (USD) dedicated to facilitating and assisting dialogue initiatives and peace processes in conflicts (NO); Number of projects to secure, register and destroy small arms and light weapons carried out by Germany in affected regions of the world (DE); International peacekeeping missions (CA)
Kotimaan yritysten globaali vastuullisuus	1								Suurten ja keskisuurten suomalaisyritysten globaali vastuullisuus (FI)
Ilmastomuutoksen uhrien tuki ja uhriutumisen torjunta		1							Kehittyviin maihin ja eniten ilmastomuutoksen uhreiksi joutuviin maihin suunnattu rahamäärä ilmastomuutoksen torjunnan tukemiseksi (EE)
Humanitaarinen apu ja rahalahetykset		1						1	Lahjoitukset humanitaariseen apuun (muu kuin kehitysyhteistyö ODA) (EE); Economic standard of living: Remittances to other countries (NZ)
Globaalin keke-työn johdonmukaisuus ja koordinointi			1	1					Coherence and coordination between different levels, participants and policy areas (SE); Potential obstacles to a more coherent approach to international development cooperation (!) (NO)
Suorat investoinnit (kehittyviin maihin)								1	Financial and physical capital: Foreign direct investment (NZ)

INDIKAATTORIN AIHE

<u>Liityntöjä aiheeseen globaali governance (jolla ei ole seurantakoria Suomessa)</u>	FI	EE	SE	NO	DE	NL	CA	NZ	Mittari
Hallinnon uudistaminen kehittyvissä maissa		1		1					Tuki hallinnon uudistamiselle kehittyvissä maissa (e-governance, e-services & empowering local governments) (EE); Development assistance (USD) allocated to governance (NO)

Verotuksen (verohallinnon) kehittäminen kehittyvissä maissa				1			1		Potential to increase tax revenues (in development projects) (NO); kehittyvien maiden verojärjestelmien rakennustuki (CA)
Hyvä hallinto hyvän ravitsemuksen edistämiseksi					2				Support for good governance in attaining appropriate nutrition (DE); Germany's contribution to ending hunger and malnutrition worldwide and realising the right to food (DE)
Korruption ennaltaehkäisy ja vähentäminen					1				Corruption Perceptions Index (CPI) in Germany and in partner countries of German development assistance (DE)